

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри д.і.н., професор
Володимир РОМАНЦОВ
(підпис) (ПІБ завідувача кафедри)
« ____ » _____ 20__ р.

**«ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА-ГУМАНІСТА ЯНУША
КОРЧАКА»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Середня освіта. Історія»
Махно Юлії Петрівни
Науковий керівник
Шипік Наталя Феофанівна,
к.і.н., доцент
кафедри історії та археології
Рецензент:
Ковальчук Тетяна Вікторівна,
к.і.н., доцент кафедри
природничонаукових та
гуманітарних дисциплін
Азовського морського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ____ » _____ 2021 р.

Маріуполь – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЯНУША КОРЧАКА.....	7
1.1. Історіографія педагогічної концепції Я. Корчака.....	7
1.2. Доробок Я. Корчака як джерельна база дослідження.....	13
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯНУША КОРЧАКА.....	21
2.1. Життя та діяльність Януша Корчака.....	21
2.2. Образ дитини у творах Я. Корчака.....	32
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. ВИХОВНИЙ ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯНУША КОРЧАКА.....	48
3.1. Педагогічна концепція Януша Корчака.....	48
3.2. Самовдосконалення педагога – ключова змістова лінія виховної концепції Я. Корчака.....	62
3.3. Значення педагогічної спадщини Я. Корчака.....	68
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. ХХ століття ознаменовано великою кількістю потрясінь, що не могло не відбитися і на тих ідеях і концепціях, що втілювалися у життя педагогами-новаторами. Саме життя зі своїми складнощами та різноманіттям потребувало адекватних відповідей на нові виклики. Так, відомий поляк єврейського походження Януш Корчак, пройшовши випробування війною, боротьбою зі злиднями та антисемітизмом, набувши досвід лікарської діяльності, не тільки висловлював свої новаторські ідеї у своїх працях, а й проживав життя реалізуючи свої ідеї – створивши Будинок Сиріт, та допомагаючи дітям у їх злиднях.

Система поглядів Януша Корчака просякнута ідеями відповідної йому епохи. Він піднімає питання відповідальності, справедливості, відстоювання власної позиції, необхідність постійного навчання та самовдосконалення, потреби взаємодії вчителя та учня. Ці ідеї є актуальними і досі. Існують цілі напрямки та відгалуження у педагогіці та дидактиці, що реалізують ці принципи.

Відтак, поява Януша Корчака в групі непедагогів стала відповіддю на дух часу. Його інновації знайшли втілення в новій освітній системі, яка стала основою для педагогічних концепцій, спрямованих на формування нових особистостей із спогадами про щасливе дитинство. Повернення вектора системи освіти на дітей, визнання права називатися людиною було смисловою революцією тогочасної педагогіки. Метою і результатом такої новаторської ідеї - формування суверенної людської особистості - сучасна освітня наука і практика називають основними підвалинами педагогіки.

У зв'язку з цим, **метою кваліфікаційної роботи** є комплексний, науковий аналіз педагогічної діяльності Януша Корчака та виявлення особливостей його авторської гуманістичної педагогічної концепції виховання дитини.

Виходячи з поставленої мети і для найбільш повного розкриття теми, автором визначені наступні **завдання**:

1. виявити теоретико-методологічні засади діяльності Януша Корчака;
2. висвітлити основні біографічні події життя та педагогічної діяльності Януша Корчака;
3. проаналізувати виховний зміст педагогічних технологій Януша Корчака.

Об'єктом дослідження є життя та педагогічна діяльність Я. Корчака.

Предметом дослідження є особливості педагогічної концепції Януша Корчака.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1878 р. до 1942 р. оскільки, 22 липня 1878 року Я. Корчак народився у Варшаві. За своє життя прояв себе як польський лікар, педагог, письменник, публіцист, громадський діяч єврейського походження, офіцер російської та польської армій. Верхня межа нашого дослідження датується 1942 роком, роком загибелі Я. Корчака у німецькому таборі смерті.

Джерельна база. На різних етапах наукового пошуку було використано 79 літературних джерел, у тому числі 5 іноземними мовами. Оригінальність роботи полягає у аналізі трьох маловідомих робіт Я. Корчака – «Король Матіуш Перший» (у сучасному українському перекладі – Мацюсеві пригоди), «Банкрутство маленького Джека», «Впертий хлопець: життя Людвіга Пастера». Зазначені роботи проаналізовані з метою виявлення педагогічної складової та визначення виховального змісту основних ідей цих творів. Чи не єдиним дисертаційним дослідженням з обраної теми є робота В. Мисько «Дитиноцентризм у педагогічній спадщині Януша Корчака». Робота є сучасною науковою розвідкою та її авторка вважає дитиноцентризм стрижневою концепцією відомого педагога. Окрім того, для повноти дослідження у кваліфікаційній роботі використані різноманітні матеріали, а саме: роботи з

педагогіки, психології та історії, монографічні та довідникові праці, роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників.

В цілому, використання різноманітних історичних матеріалів і джерел дозволило скласти більш повне уявлення про педагогічну діяльність Януша Корчака.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі комплексу різноманітних документів у кваліфікаційній роботі виокремлено виявлено теоретико-методологічні засади діяльності Януша Корчака; висвітлено основні біографічні події життя та педагогічної діяльності Януша Корчака; проаналізовано виховний зміст педагогічних технологій Януша Корчака.

Методологічна основа дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс дослідницьких методів: науково-історичний, проблемний і логічний аналіз філософської, історичної, психолого-педагогічної та методичної літератури, наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, що дало можливість прослідкувати генезу розвитку педагогічних ідей Я. Корчака. Ретроспективний аналіз, систематизація, класифікація, моделювання, узагальнення – сприяли визначенню основних теоретико-методичних засад педагогічної концепції Я. Корчака. Окреслені методи взаємодоповнювали один одного і забезпечували можливість системного підходу до предмету дослідження.

Практична значимість кваліфікаційної роботи. Результати магістерського дослідження можуть бути використані у процесі викладання навчальних курсів у вищій школі з історії вітчизняної та зарубіжної педагогіки для підготовки педагогів; для розробки спецкурсів та дисциплін вільного вибору студентів всіх педагогічних спеціальностей, зокрема «Історія педагогіки», «Соціальна педагогіка», а також у перепідготовці та підвищенні кваліфікації педагогічних працівників. Матеріали, представлені у дослідженні можуть слугувати для розробки курсів лекцій з порівняльної педагогіки, підготовки

навчальних посібників та методичних рекомендацій з методики виховної роботи тощо. Крім того, матеріали роботи становлять певний практичний інтерес для педагогів всіх рівнів освіти, вихователів та соціальних робітників.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукового дослідження відображені в публікаціях здобувача, виступах на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел і літератури. Список використаних джерел та літератури нараховує 79 позицій.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЯНУША КОРЧАКА

1.1. Історіографія педагогічної концепції Я. Корчака

Звернення Януша Корчака до педагогічних технологій у питанні технологізації соціальної роботи з дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування та дітьми, які опинилися у складній життєвій ситуації, проаналізовано нами з точки зору потреб сучасної соціально-педагогічної науки та соціально-педагогічної практики.

У науковій літературі поняття «соціального батьківства» з'явилося лише в 1990-х роках ХХ століття. Але, хоча термін ніде не зустрічається у творчості Я. Корчака, художні твори та практична діяльність у науково-педагогічних статтях відображають різні соціально-педагогічні навички роботи з окремими особами та групами дітей. Зокрема, у соціально-просвітницькій діяльності Я. Корчак приділяв увагу цілепокладанням з урахуванням усіх факторів, що оптимізують навчання, добір відповідних методів та засобів, що сприяли забезпеченню якісного їх виконання, адаптації діяльності та документування її ефективності.

На думку А. Гаратика, майстерність соціального виховання – це практична діяльність, що характеризується раціональною послідовністю використання різноманітних методів і засобів для досягнення високих результатів. Це способи взаємодії, що дозволяють здійснити соціалізацію в уже існуючих або спеціально створених умовах [18, с. 23]. Суть цього процесу полягає у створенні інтерактивних алгоритмів для управління наданням соціальної підтримки батьківству. Водночас В. Шахрай стверджує, що навички соціальної освіти можна розуміти як спосіб створення умов для позитивного саморозвитку,

соціальної адаптації та соціального захисту через їх виховний вплив на особистість та поведінку [71, с. 217]. У цьому ж ключі А. Гаратик стверджує, що функції у соціально-виховній діяльності поділяються на соціальну діагностику, профілактику, адаптацію, реабілітацію, догляд і соціальний захист, а також соціалізацію, саморозвиток та самовизначення [18, с. 23].

В обох дитячих будинках Я. Корчак приділяв пильну увагу проблемі соціальної адаптації — складного процесу адаптації особистості до нового середовища в рамках процесу соціалізації. Вивчення періоду соціальної адаптації в ранньому віці має велике значення, оскільки дає можливість перевірити соціально-психологічну готовність дітей до подальшого навчання та розвитку в умовах мінливого світу.

Педагогічна концепція Я. Корчака визначає ключовий елемент освітнього простору як конструктивно-смісловий компонент навчально-виховного процесу: організація внутрішнього життя в колективі на основі самоврядування з чітко визначеною структурою та правовою сферою захисту дітей; сприяння суспільній активності вихованців та навчання у роботі; формування команди як соціально значущих особистостей; усвідомлення певних норм співіснування на основі гуманістичних правових засад та морально-ціннісних засад; створення механізмів формування громадської думки та впливу на людей; відмова від будь-яких форм насильства; створення систем, які стимулюють поведінку дітей.

Потрапивши в дитячий будинок, дитина адаптувалася до нового середовища проживання. Польська дослідниця Т. Врублевська проаналізувала підхід Й. Корчака до вирішення проблем адаптації та перебудови та наголосила на необхідності звернути увагу на такі моменти в освітній системі Корчака для реадaptaції: Діагностика; профілактика; плата; виправлення [79, с. 41].

У цих чотирьох принципах діагностична лінія освітньої системи Корчакова починається з питання і доходить до педагогічної діагностики (обстеження) з фактами та точним вимірюванням та оцінкою.

Корчаківська система освіти діяла превентивно, захищаючи дітей від деморалізації та навчаючи дітей і дорослих моральним цінностям спланованого й організованого освітнього середовища.

Крім того, ця система максимально компенсувала обмеження, спричинені втратою природного батьківського середовища сім'ї. Він розв'язав три різні групи задач.

- винагорода за структурою сім'ї як у мікро, так і в макросенсі;
- Компенсація змісту сімейного життя – обрано шлях від порозуміння до згоди з дитиною.

Цієї компенсації з точки зору виховного функціонування сім'ї - у цьому аспекті є два аспекти, пов'язані з виховним впливом і виховною корекцією (особисті приклади вихователів, позитивні стимули у вигляді заохочень і винагород). Й. Корчак визнав особисте право учня на навчальний план і запропонував на його основі декілька планів дій.

Коректура Й. Корчака з'явилася в ході виховання опіки. Йдеться про спеціалізацію потреб дитини, перебудову знань і закріплення дій на основі рефлексії. Вчителі доклали багато зусиль для цього навику і відвели слово виховну роль у виконанні навичок переконання. Важливим прикладом цього став суд доброї волі, який виступав органом оцінки поведінки дітей. На думку Т. Врублевської, студентські збори, читання тижневиків та інших інноваційних освітніх концепцій, розчарування, що резонує з терапевтичними завданнями, відігравали важливу роль у переконливій терапії [79, с. 42].

Як і Д. Ельконіна, Й. Корчака хвилює не криза між періодами, а криза соціалізації при переході від однієї епохи до іншої. «Крива розвитку дитини має спокій навесні та восени та періоди важкої праці та відпочинку для життя. Малюк, який вперше за рік потроївся, має право на відпочинок. Блискавий шлях, який рухає його розумовий розвиток, це дає нам право забути те, що ми вже мали

чи знали, а також те, що ми поспішно записали під час нашого могутнього завоювання». [25, с. 718].

Кожен період зростання і розвитку дитини педагог характеризує як «позитивний період – спокійний спокій». Навіть «напружені» діти знову стають спокійними. Повертається гармонія дитячої життєвої сили, свіжості та біологічних функцій. Є повага, послух і ввічливість до старших. Ніяких дій. Страх, примхливість, катастрофа. Батьки знову щасливі. Дитина зовні засвоює світогляд сім'ї та оточення, вимагає не більше, ніж отримує, і остерігається виявити ті погляди, які, як він знає, не будуть добре сприйняті». І вважалося, що виникає ієрархія цінностей. : « дитина вже знає, знає, що не все в світі правильно, що є добро і зло, знання і невігластво, справедливість і несправедливість, свобода і залежність». [35, с.76] Однак ці мотиви часто не є реальними та відомими, але він попереджає батьків про кризу підліткового віку: «Ця фаза – час наївного спокою та спокою, який батьки можуть використати, щоб підготувати себе та своїх дітей до нові виклики Оскільки і батьки, і діти долають труднощі з ілюзією, яку вони вже розуміють, репродуктивні функції незабаром трагічно ускладнять поточні функції особистісного розвитку.77].

Серед праць сучасних представників значне теоретико-методологічне значення для вивчення становлення та розвитку гуманітарних парадигм належать роботи таких вчених, як О. Агапов, Є. Агацці, В. Алтухов, Л. Гореліков, В. Кохановський. існує. , С. Кримський, М. Марчук, Б. Починок, В. Пуляєв, М. Савостянова, Г. Тульчинський, В. Швирьов, В. Чуйко та ін.

В останні роки гуманітарні стратегії все частіше замінюються гуманітарними стратегіями, зосередженими на неушкодженій людині, різноманітних зв'язках і відносинах з навколишнім світом. Іншими словами, «людський вимір» сучасної науки, як зазначено вище, існує, і це дає підставу стверджувати, що нам потрібно переосмислити наші стосунки з навколишнім середовищем і самими собою. Гуманітарні та людино-культурні процеси, пов'язані з розвитком гуманітарної

парадигми, можуть оживити цілісну людину, включно з характеристиками людяності, людяності, відкритості тощо, які гармонують із внутрішнім і духовним світом людини, природою та ін. побудова міцних стосунків [21].

Національним пріоритетом гуманітарного розвитку України є формування сучасної конкурентоспроможної держави. Його реалізація включає: формування нової якості життя громадян України шляхом створення умов для інклюзивного та гармонійного людського розвитку, реалізації всіх кар'єрних можливостей, досягнення високих соціальних стандартів, реалізації пріоритетів здорового способу життя, гармонії людини з природним середовищем, підтримки сім'ї та народжуваності; створення суспільства знань, у якому можливості для знань і практичного застосування будуть важливим засобом самореалізації та розвитку особистості, ключовим фактором прискореного розвитку держав і суспільств; соціальна активність громадян, формування розвиненого громадянського суспільства; Культурно-політична інтеграція Української держави як сучасної європейської спільноти.

Серед перспективних освітніх програм сучасний науковець В. Огнев'юк виділяє когнітивну інформацію (знання), культуру, особистісну орієнтацію та, нарешті, компетенційну парадигму [48, с. 208].

І. Колесніков виділяє такі сучасні фундаментальні парадигми освітньої дійсності:

1) знайти пояснення в науково-технічній бюрократії (технічній) (Т. Ільїна, М. Кларін, Л. Ларсон, Б. Скіннер, Г. Селевко, В. Безпалько), Г. Щедровицький. Методика навчання з ' є спеціальністю вчителів-дизайнерів, які розробляють проекти для майбутніх членів суспільства. Наукова освіта повинна будуватися приблизно так само, як інженери-конструктори будують машини. Іншими словами, спочатку потрібно спроектувати.

2) Гуманітарний, його суть полягає в тому, що знання мають смисловий і ціннісний характер. суб'єктно-тематичні відносини, відсутність монополії на істину

та реалізація принципу «багато суб'єктів-багато істин»; Бесіда є основою спілкування та основним методом дослідження. цінює семантичну рівність педагогів і дітей (Я. Корчак, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Зязюн, О. Падалка, І. Прокопенко, В. Євдокимов);

3) включає безумовне прийняття досвіду попередніх поколінь, створеного предками езотеричних (традиційних парадигм), зразків і норм духовної та тематико-практичної діяльності [33, с. 85].

Онтологічні та гносеологічні взаємозв'язки між педагогікою, екологією, економікою та ціннісним знанням становлять основу парадигми «відносин», яка відображає складність синергетичних відносин між біосферою, людиною та суспільством. Елемент парадигми, який називається «відносини», визначає формування ефективних освітніх систем, методів навчання та навичок.

На думку сучасних дослідників освіти, проблема розширення демократичних засад вищої освіти в Україні вирішуватиметься у протистоянні домінуючої на сьогодні когнітивної інформаційної парадигми та особистісно орієнтованої освітньої парадигми. Це, зокрема, показав В. Огнев'юк [48], який вважає, що інші дослідники в галузі особистісно-орієнтованого навчання, а саме Ш. Амонашвілі, О. Бондаревська, І. Зязюн, С. Подмазін, М. Романенко, О. Корх, О. Пілігін, А. Павленко, В. Карцев, С. Шевцов.

Для української філософсько-просвітницької думки характерна концептуальна різноманітність характерно-орієнтованої освіти. Академік В. Кремень зазначає: «...Філософія освіти має визначатися філософсько-філософськими питаннями, зокрема розумінням людських явищ у Всесвіті. Філософське тлумачення свободи, а також соціальної та особистої відповідальності за рішення, і нинішніх і майбутніх поколінь. Як наслідок, філософське осмислення аксіоматичних засад людського буття, специфіки розуму та багатьох інших аспектів філософського розуміння сучасного буття природи та природи людського буття»[41], стор третій].

На думку І. Беха, «особистісно-орієнтоване виховання ґрунтується на самооцінці особистості, її духовності та суверенності» [2, с. 163]. Метою такого виховання, на думку вченого, є «зробити людину особистістю, створити себе та своє середовище» [3, с. 9].

Як стверджує Т. Сорочан, передумовою людино-орієнтованого підходу є повага та довіра до особистості кожного учасника навчального процесу, і замість жорсткого контролю він посилює мотивацію та бере участь у прийнятті управлінських рішень [64, с. 201]. Дослідження, засновані на такому підході, відводять особистості важливе місце в навчально-виховному процесі, на основі якого формується сприятливий соціально-психологічний мікроклімат у навчально-виховному колективі.

Наприклад, В. Кремень наголошує, що історія освіти — це історія перетворення людини в людину. Це пов'язано з тим, що розвиток філософської думки невіддільний від навчального процесу, який входить у прагнення надати розуму розвитку людства. Що повинно визначати людину і які її достоїнства - відповідь на це питання шукали давньогрецькі мислителі. Їхні висновки такі: Знання — найважливіша характеристика людини, результат пізнання та володіння інформацією про світ. Знання дає людині істину. Якщо це право реалізовано, когнітивний результат набуває статусу знання, інакше цей результат пояснюється як здогадка або замінюється переконанням. Від того, які когнітивні наслідки є, залежить стан людини.

1.2.Доробок Я. Корчака як джерельна база дослідження

На думку вченого Г.Мартковича-Ольчакова, у своїй праці «Як любити дитину», серед основних цінностей (біологічних, пізнавальних, моральних, естетичних) Я.Корчака – любов, дружба, повага, шляхетність, людяність, правда,

доброта і дитина Вірність людині, гідність, чесність, відповідальність на словах і вчинках, невимушеність, розсудливість і мужність, солідарність, самоучка, самокритичність, надійність, вірність, воля, наполегливість, вдячність, працьовитість, порядність, толерантність, щедрість, перфекціонізм [47, с. 76].

Вітчизняна дослідниця Н. Рогальська зазначала, що найбільш характерний аспект педагогічної позиції Януша Корчака, а саме боротьба за права дитини, розглядає дитину як право «малої держави» [61, с. 134]. Вона наголошує, що Корчак агітував за права ненасильницьких дітей. Він називає дитячу громаду «маленькими» людьми, забутими під час великої історичної події. У своїй роботі, практичній діяльності вчитель є безкомпромісним захисником цих «маленьких» людей у будь-якій біді, поборником прав усіх дітей, але перш за все дитини, яка потребує соціального піклування, покинутої дитини, занедбаної в навчанні, мудрої любові і повної освіти.

У дитинстві польський учитель був бездітним і відчував себе самотнім. Одним із впливових факторів, які сприяли вибору його життєвого шляху, був сам реалістичний чи символічний сирота. Найбільш уразливими є лише діти-сироти. Проте батьківська відсутність чи позбавлення піклування асоціюється з внутрішнім сирітським будинком, який пов'язаний із батьками, дорослими, нерозумінням того, що переживає та живе їхня дитина. Про це Й. Корчак написав би у своїй публікації «Сирота» («Osieroscone», 1925): У самоті життя ми, дорослі й уперті люди, шукаємо підтримки: сім'я, команда, громада, клуб, партія чи відношення. Як батькові, чоловікові, торговцю, курцю, єврею легше мати якийсь статус, ніж людині. Найважче – бути з усіма, залишаючись людиною для кожного, кого підтримують!» [35].

Учитель завжди був на боці голодних і знедолених дітей, які заганяють дорослих на злочин. «Дитину все одно робить дитина. Покарання негативно впливає на майбутнє сприйняття себе та своєї поведінки. Суди засуджують

соціальну систему, а не злочинця, тому що суспільство зрадило його і змусило до цього. бути визнаним». [35].

Важливим кроком у правозахисній діяльності Й. Корчака стало створення системи прав людини, яка прирівнює дітей до дорослих і підкреслює основні права, які привертають увагу суспільства до проблем. У «Як любити дітей» він закликав до «вільної волі заради поваги прав дитини» (*Magna Carta Libertatis*). «Могло бути більше, але я вважав три найважливішими: 2. Права дітей сьогодні. 3. Права дітей такими, якими вони є»[35].

Пізніше цей перелік був розширений, виходячи з розуміння Корчакова рівності дорослих і дітей. Зокрема, Р. Валєєва описана у Я. Корчака [8, с. 121]. На її думку, вона має право: Нарівні з дорослими при обговоренні загальних питань. захист від свавілля дорослих; вільний обмін думками та заявами з усіх питань, участь у обговоренні та судженні дітей; протест, скарга; охорона здоров'я; уважне ставлення до її проблем; самостійна організація власного життя; майно; Повага зараз і сьогодні.

Вчений В. Тихолоз перераховує права дитини в контексті правозахисної діяльності Й. Корчака, наголошуючи на праві: «Бути собою»: дітей не треба перевантажувати обов'язками, їх треба виховувати і формувати відповідно до їхніх здібностей, а не перебільшувати. амбіції дорослих. навчання (книги, сумлінна робота з учителями); бесіди з дорослими, самоврядування, їх думки; Їхні дії, навіть якщо кінцевий результат неправильний, усвідомлення поразки може бути корисним дитині, яка багато знає, багато здогадується і багато хоче. на особисте майно; власний бюджет [67, с. 117].

Протиставляючи світ дорослих і світ дітей, Я. Корчак розділив суспільство на два соціальні класи. Клас гнобителів дорослих і клас пригноблених дітей. Шукав шляхи захисту прав дітей, захисту їхніх інтересів, а також досягнення взаєморозуміння та примирення. Й. Корчак був переконаний в абсолютних цінностях дитинства, які визначають, якою людиною він стане в майбутньому.

Дослідження Є. Ракульцевої пов'язує освіту прав дитини з політикою міжнародного права щодо віку дітей. «Ця рівність перед законом, яку діти бачили на власні очі, була яскравіше будь-якого іншого слова. У душі закріплювалися цінності права загалом, морального закону, а діти або непомітно самі собою, або, навпаки, свідомо і добровільно приймали суспільні норми як свої» [59, с. 24].

Визначення основ прав дитини було першим завданням польських вчителів. Далі постало завдання поваги прав дитини в контексті їх соціального та правового захисту, що призвело до визначення іншого права: права на повагу. У однойменному «Право на повагу» Я. Корчак вимагав: Учитель сказав: «Діти вже люди, а коли виростають, то вже не люди». "Життя це жарт? Ні, дитинство - це довгий і важливий рік у житті" [40]

Вчений стверджував: «Протягом років роботи все більше підтверджується, що діти заслуговують на повагу, довіру та доброту, щасливі в теплій атмосфері ніжних емоцій, веселого сміху, перших напружених зусиль і здивування, чистої, світлої та улюбленої радості. Твір живий, пізнавальний і красивий»[40].

На думку вчителів, поважати права дитини – це поважати сьогodнішніх дітей, їхнє невігластво та зусилля здобути ці знання. Поважайте час до сьогodнішнього дня. Якщо ми не дозволимо нашим дітям жити свідомим і відповідальним життям сьогodні, що вони зможуть зробити завтра? Перш за все, поважайте кожну мить. Бо це помре і більше ніколи не повториться...», «Поважайте невігластво дітей. Поважайте роботу знань. Поважайте невдачі і сльози. Будь ласка, поважайте майно та бюджет вашої дитини».[40]

Повага до прав дитини Й. Корчака є основоположним принципом навчально-виховного процесу. Розумне виховання є альтруїстичним. Дітей треба виховувати для їхнього блага і щастя, а не для зручності та задоволення їх вихователів, не для прохання церкви та держави. Й. Корчак планував перетворити дитячий будинок на «дім робітників і школу життя». Основною ідеєю його освітньої програми було «добролюбство та служіння дітям». За

словами Н. Крилової, польська вчителька організувала «вільний простір для саморозвитку кожної дитини та громади в процесі взаємодії та співпраці, заснованої на демократичних нормах спільного управління дітьми та дорослими. Корчак має таку модель демократичні, побудовані спільно». [42, с. 119]. [46, с. 108]. Й. Бердінг звертає особливу увагу на те, що у своїй педагогічній практиці Й. Корчак «розробив і втілює в життя конституційне бачення освіти як ключової складової демократичного громадянства та громадянської освіти. Важливими є два аспекти Конституції. Конституція визначає мої права, створює свободу і в той же час встановлює межі. Бо я не один. Я є частиною спільноти, де всі мають рівні права. Я в громаді, і громада в мені. Таким чином, Конституція створює свободу і обмежує мої дії. Тому ведення переговорів і узгодження інтересів є важливими в разі конфлікту або загрози. Це стосується безпосередньо освіти. Замість того, щоб просити дорослих брати участь у дискусіях про конфлікти інтересів дітей та дорослих, Корчак інституціонує арбітраж через незалежну та «об'єктивну» третю «владу». 142].

Польська дослідниця життя та досягнень Януша Корчака Б. Смолінської-Тайсс Б. розглядає питання захисту прав дитини зі своєї точки зору, зазначаючи, що в аналізі права на повагу Корчака домінують дві теми. 1) найкращі інтереси та гідність дитини; 2) Громадянство дитини. За її словами, дитина – найкраща цінність, подарунок. Це нове відкриття» [77, с. 12].

Рафал Влодарчик аналізує право Корчака на повагу з точки зору філософії та антропології та вказує на інтуїцію, розуміння та знання [78, с. 61]. Найважливішим у цьому контексті є необхідність застосування закону до сотень різних щоденних окремих випадків, як у випадку Корчака, щоб запобігти потенційним і реальним порушенням. Моральна чутливість як основа повсякденного життя.

Реалізація права на повагу допомагає змінити свідомість дорослих, по-новому розпізнати дітей та визнати важливість дітей у суспільному житті як

дорослих, так і дітей. Право на повагу має пріоритет у тому, як дорослі суспільства формують нове ставлення до життя дітей. Тому – політичні, економічні та соціальні права. Особливим було ставлення Я. Корчака до економічних прав дітей. Д. Пстронг так описує розуміння Корчака економічного статусу дітей у суспільстві: Тому заклик Й. Корчака щодо економічних прав дитини є виправданим, він писав: Проте визнання дітей незалежними економічними суб'єктами є надто радикальним у світлі сучасних демократичних стандартів, тому Конвенція про права дитини не визнає прямих економічних прав дітей і захищає їх від прав дорослих. матеріальна потреба. Це нове прийняття статусу дитини як громадянина. Громадянська позиція, напористість і захист Корчака у дитинстві стали можливими завдяки його первинним ресурсам, орієнтованим на дитину: діалогу та глибокому співпереживанню з дітьми, здатності емоційно розуміти і отримувати доступ до внутрішнього світу дитини.

Колега Я. Корчака М. Фальська описує дитяче громадянство як можливість дітям і вихователям орієнтуватися в розвитку цього життя та будувати біографію, яка буде переходити від зовнішнього контролю до дисципліни, заснованої на внутрішніх моральних законах [73, кров. 117].

Діти мають право висловлювати свою думку і навіть мають право протестувати. Співвідношення поваги та строгості характерне для педагогіки Я. Корчака і є дуже актуальним і сьогодні. Його методи навчання, спрямовані на формування повноцінної особистості, виявлення та розвиток талантів та розвиток дітей як соціально активної особистості, використовуються й досі. Важливим є його уявлення про значення колективу у вихованні, самостійності дитини, яка формується в колективі за умов автономії дитини.

У зв'язку з цим Й. Корчак зазначав: «Ми ще не матеріалізували перше, безперечне право дитини, яке полягає в тому, що ми можемо висловлювати свої думки та брати активну участь у нашому роздумі та судженні про них. У міру

зростання ми з її повагою і довіряй, Коли вона довіряє нам і розповідає нам про свої права, таємниці і провини»[36].

Представництво системи прав дитини стало початком формування відповідного середовища та необхідних структурних елементів системи захисту прав дітей-сиріт. На думку педагогів, середовищем має бути дитяча спільнота, особлива демократична спільнота, в якій жити і розвиватися за умов розбудови необхідних інституцій та правових органів регулювання.

Як пише Й. Бердінг, Й. Корчак послідовно втілює конституційний погляд на освіту, «шукає практичні шляхи створення справедливих спільнот у дитячих будинках. Ключове слово — «участь учнів» [1, с. 141]. Діяльність притулку як автономна дитяча республіка ґрунтувалися на конституції та законах... Корчак звертає увагу на різницю між освітою про «громадянство» та освітою щодо «громадянських прав»... Мова йде про демократичне громадянство. Необхідно створити освітній контекст створити, в якому громадянство розуміється як соціальна практика, в якій вони беруть участь і діють. Діти та молодь повинні мати можливість стати представниками та відігравати активну роль у суспільному житті. Корчак виходить за рамки освіти «для демократії та для демократії», щоб забезпечити освіту шляхом втілення демократії на практиці». Це був час, коли школи та інші установи давали молодим людям можливість практикувати демократію. діяти", - сказав він. Сам Й. Корчак у своїй праці «Школа» писав: «Громадянська освіта, тобто дружні суди, кооперативи, організації взаємодопомоги та муніципалітети, незалежно від навчального плану, робить першу спробу. Початок розглядається як підготовка до «майбутнього». життя., забув, що діти відчували потребу в суспільстві»[38].

Висновки до розділу 1.

На основі аналізу сучасної філософської, історичної, історико-педагогічної, психологічної та соціально-педагогічної літератури встановлено, що сучасний етап розвитку науково-педагогічного мислення та освіти за своїми цінностями та змістом перебуває в стані реформування. . людського життя. Виникають різні підходи до класифікації освітніх парадигм. Пріоритетним надається гуманістична парадигма, яка завдяки гуманізації та гуманізації процесу та людському виміру сучасної педагогіки стає важливим ціннісним вектором для подальшого розвитку української системи освіти. У кінцевому підсумку люди стають центральним суб'єктом освітньої діяльності, що відбивається в людино-орієнтованій освіті.

Згідно з аналізом, антропоцентризм передував соціоцентризму, і його ознаки, особливо в освіті, такі. З точки зору історії культури соціоцентризм був необхідною передумовою ідеологічної та політичної системи, став передумовою переорієнтації системи науки й освіти на людський рівень у процесі культурно-історичної трансформації.

Під антропоцентризмом в освітній практиці розуміється період життя людини, узагальнений поняттям «дитинство», яке поступово змінюється на дитиноцентричне поняття. Дитиноцентризм передбачає центральне положення дитини в життєдіяльності, рівність цінностей і правових смислів дітей і дорослих, партнерство суб'єкт-суб'єкт і «дитина-дорослий».

РОЗДІЛ II

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯНУША КОРЧАКА

2.1. Життя та діяльність Януша Корчака

Януш Корчак, справжнє ім'я Генрик Гольдшміт, народився 22 липня у Варшаві. Точна дата народження Корчака невідома у зв'язку з недоліками реєстрації, і це або рік 1878 або 1879. Все ж таки ЮНЕСКО встановила 1878 роком народження відомого педагога.

Він походив з єврейської асимільованої родини, яка давно була пов'язана з польською культурою та традиціями. Він був сином відомого варшавського юриста Юзефа Гольдшміта та Сесілі Гебіцької. Окрім батька, до родинної справи були залучені й інші члени сім'ї. Дід Гірша Гольдшміт був хірургом у Грубешівській лікарні. Дядько Якуб Гольдшміт був журналістом, а також однокласником Болеслава Пруса.

Маленький Генрик і його старша сестра Анна виростили в заможній родині. У сім років він вступив до приватної школи Августина Шмурли на Фретовій, яка мала готувати його до середньої школи. Пізніше він сказав про школу: «У мій час було дуже важко. Це було грубо і нудно Отже, це було село, холодне і запилене». Генрик Гольдшміт був євреєм і поляком водночас. У 1891 (можливо у 1892) році він почав навчатися в російській хлопчачій філологічній гімназії у Варшавському районі Праги, де викладалася виключно російська мова. Тут він подружився з Леоном Ригером, майбутнім чоловіком Зофії Налковської.

У 1896 році помер його батько Юзеф Гольдшміт. Докорінно змінилися умови життя сім'ї. Щоб завершити навчання, Генрик почав давати приватні уроки дітям із заможних варшавських сімей. Для Генрика Гольдшміта ці приватні уроки стали першою зустріччю з дітьми і водночас полем для спостереження за

їхньою поведінкою. Будучи старшокласником, він почав працювати з тижневиком «Kołce», в якому 1896 року з'явився його письменницький дебют *Węzeł gordyjski*. У роботі вказується на необхідність системної роботи батьків у вихованні дітей. За рік до закінчення навчання Гольдшміт налагодив співпрацю з католицьким тижневиком «Читальня для всіх». В обох цих тижневиках він пише під псевдонімом Хен-Рик.

У 1898 році Ігнацій Падеревський оголосив літературний конкурс на кращу драму в «*Kurierze Warszawski*». Генрік Гольдшміт взяв участь у конкурсі зі своєю роботою «*Którędy?*» Цей конкурс мав велике значення для Гольдшміта, головним чином через його літературний талант, який отримав нагороди, а також через те, що він вперше використав псевдонім Янаш Корчак, який пізніше через помилку одного з верстальників був змінений на Януша Корчака. Ім'я Янаш Корчак він обрав на честь головного героя роману Юзефа Ігнація «Історія Янаша Корчака». З цього моменту він підписував усі свої літературні твори цим псевдонімом.

З 1888 р. на території Польщі, а також у Російській імперії діяв принцип *numerus clausus*. Це означало, що головною умовою вступу до університету була відмінна оцінка за поведінку. Після закінчення навчання Корчак вступає на медичний факультет Варшавського університету (*Cesarski Uniwersytet Warszawski*). Влітку 1899 р. він поїхав до Швейцарії, до Цюриха, де відвідав педагогічні центри, засновані Йоганном Генріхом Песталоцці. Багато педагогів у Польщі надихалися його ідеями. Після повернення до Польщі Я. Корчак став натхненним патріотом. Через участь у студентському страйку був ув'язнений, що згодом змусило повторно пройти навчальний курс університету.

У 1900 році він став студентом секретного, так званого літаючого університету (*Uniwersytet Latający*). Цей заклад об'єднав ряд видатних варшавських професорів, яким царський режим не дозволяв читати лекції в університетах. Це стало однією з причин того, що рівень освіти цього секретного університету був вищим, ніж, наприклад, у Імператорському університеті у

Варшаві. Тут читали лекції низка поважних польських професорів, таких як соціолог Людвік Кшивіцький, історики Тадеуш Корзон та Владислав Смоленський, філософ Адам Марбург та інші. Тут читав лекції психолог, публіцист і головний редактор журналу *Głos* Ян Владислав Давід.

Під час цих навчання Корчак також подружився з молодим поетом, прозаїком і етнографом Людвіком Станіславом Ліцінським, з яким він відвідав тодішні трущоби Варшави: Старе Місце, Повісле, Беднари та інші, де дізнався про бідність, голод і злочинність, але особливо, про умови, в яких жили діти. Він описав досвід, який він набув у цих околицях, у статті Неджа Варшави та в 1901 р. у романі *Dziesięć ulicy*, який частинами публікувався в тижневику «*Czytelnia dla wszystkich*» (Читальний зал для всіх). Книжка вийшла влітку того ж року.

У 1882 р. Станіслав Маркевич заснував Асоціацію літніх таборів, яка мала на меті покращити здоров'я дітей із бідних варшавських сімей, схильних до хвороб. Ймовірно, Януш Корчак почав працювати з цим об'єднанням у 1900 році. У 1901-1902 роках було створено три осередки: Міхалівка для єврейських дітей, Вільгельмовка та Зофівка для польських дітей. У вищезгаданій Міхалівці Корчак вперше працював у 1902 р. вихователем.

Уже під час навчання в 1904 році почав працювати під керівництвом Юліана Крамштика у дитячій лікарні Берсона і Баумана у Варшаві, де відпрацював з перервами понад 8 років. І саме Крамштик і рекомендував Корчака як вихователя до дитячого табору в Міхалівці. У 1905 році під час заворушень у країні Я. Корчак отримав диплом і закінчив університет.

Перерви Корчака у його восьмирічній медичній практиці були спричинені військовою службою. Під час російсько-японської війни був лікарем на кареті швидкої допомоги. Під час його відсутності у Варшаві вийшла збірка його фейлетонів. Після повернення на Батьківщину в 1906 р. він продовжив медичну практику в дитячій лікарні Берсона і Баумана. Тоді ж у книжковому вигляді з'являється його робота «*Dziecko salonu*» (Дитяча вітальня).

З 1907 року Корчак, уже як лікар, їздив у літні табори як вихователь. Усі його враження, спостереження та роздуми, які Корчак зібрав під час перебування в Міхалівці та Вільгельмоці, стали матеріалом для книжок *Moški*, *Joski* і *Strule* та *Józki*, *Jaški* та *Franki*, які вперше були опубліковані частинами в дитячо-юнацькому журналі «Промик», і лише згодом видані у вигляді книжки в 1910 і 1911 роках.

З 1909 року Корчак був членом організації, яка в 1912 році заснувала дитячий будинок під назвою *Dom Sierot* (Будинок сиріт). Будинок сиріт знаходився на вулиці Крохмальній, 92. 7 жовтня 1912 р. він став притулком для бідних, єврейських дітей. Директором став Я. Корчак, а головною вихователькою – Стефанія Вільчинська. Слід зазначити, що обидві ці посади не оплачувалися, працювали тут безкоштовно.

Дитячий будинок складався з чотирьох поверхів. На першому поверсі була зала площею близько 180 квадратних метрів, в якій розміщувалися зони відпочинку, кабінет Я. Корчака, навчальні кімнати, майстерні або так звана тиха кімната, в якій обслуговувалися діти старшого віку та персонал, наприклад, ці кімнати можна були використовувати для здійснення молитов. На другому поверсі були кімнати, де жили старші учні. Два останні поверхи використовувалися під спальні, загальною кількістю біля 50 ліжок. Між спальнями була невелика кімната для вихователів нічних класів. Спочатку ці послуги надавав сам Я. Корчак, для якого було дуже важливо спостерігати за дітьми під час сну. Була також кімната для хворих та спальня Вільчинської.

Умови, які пропонував будинок, були чимось новим для дітей, які переїжджали у нього з вулиці або з бідних сіл. Я. Корчак, який, як лікар, приділяв велику увагу гігієні, наполягав, щоб кімнати були просторими, чистими, викладеними плиткою.

Будинок сиріт був сучасним для свого часу об'єктом, який багато в чому відрізнявся від тогочасних робочих місць. Головною відмінністю було

запровадження спільного навчання, тобто спільного шкільного навчання хлопчиків і дівчаток. У педагогічних роздумах Януша Корчака важливе місце займали підліткові відмінності між хлопчиками і дівчатками.

Важливим елементом його системи освіти була праця, хоча він виступав проти поділу на фізичну та розумову, діти, як і вихователі, повинні, за його словами, виконувати роботу, як чоловічу, так і жіночу. Більшу частину роботи, яку потрібно було зробити в Будинку, робили діти. Завдяки цьому виникла система, яка ефективно працювала за відсутності чисельного персоналу. Діти стежили за порядком у всьому домі, допомагали на кухні, в пральні чи майстерні. Вони могли вибрати з багатьох послуг. Крім того, від них вимагалось виконувати роботу у вигляді різноманітного ремонту або ж ткацтва обсягом 1-3 години на тиждень. Я. Корчак приділяв велику увагу тому, щоб діти загалом були незалежними та здатними справлятися з повсякденними проблемами. Метою Я. Корчака було не примушувати дітей працювати, а мотивувати та навчити знаходити в цьому задоволення. Подібну думку він висловив і щодо викладання. Зазначимо, що у дітей був і вільний час, що було дуже важливо. На думку Я. Корчака, розвага була однією з найважливіших потреб, основною умовою особистісного розвитку дитини.

Після початку Першої світової війни Я. Корчака знову призвали в армію як лікаря. Під час війни він зустрічає в Києві Марію Фальську, яка після смерті чоловіка та єдиної дитини пожертвувала своїм життям на користь опіки дітей-сиріт війни в Київському дитячому будинку. Близько 1919 року вона привезла цих дітей до Варшави, де влаштувала їх у прийомні сім'ї чи пансіон. Пфальц і Корчак пізніше заснували *Nasz Dom* (Наш Дім), дитячий будинок для польських дітей. У цьому притулку Я. Корчак, як і *Dom Sierot* (Будинку Сиріт), прагнув створити сучасну систему освіти. Під час свого перебування на фронті Корчак почав писати свій головний твір, зачіпаючи одвічні питання батьків і вихователів,

в яких він опосередковано відповів на ці питання. Слід зазначити, що його роботи за стилем надзвичайно схожі на дитячу літературу.

Невдовзі після повернення до незалежної Польщі в 1918 році Я. Корчака знову призвали до армії, цього разу як лікаря під час польсько-більшовицької війни. Тут він заразився від поранених бійців тифом. За Я. Корчаком серйозно доглядала його мати, яка також заразилася і померла від хвороби. Смерть матері була дуже важкою. Він навіть намагався покінчити життя самогубством. Після смерті матері він переїхав у дім Сьєрра, де прожив до самої смерті. Тут він і піклувався про дітей, яким присвятив все своє життя.

1920-ті роки стали для Януша Корчака періодом його найбільшої слави. Побудована ним система освіти вже принесла йому славу та визнання не лише в Польщі, а й за кордоном. Він також отримав велике визнання від відомого швейцарського психолога Жана Піаже. Його часто запрошували на лекції педагогічні факультети, що, крім іншого, принесло йому велику популярність. Уже в той час він був відомим автором книжок для дітей та юнацтва. Після важкого робочого дня письменницька діяльність ставала для нього бажаним перепочинком. У 1925 році з'являється книга *Kiedy znów będę mały* (Коли я знову буду маленькою). Ще у 1923 році Корчак опублікував свою найвідомішу дитячу книжку *Król Maciuś Pierwszy* (Король Матіуш Перший), а через рік – *Bankructwo małego Dżeka* (Банкрутство малого Джека).

Я. Корчака часто порівнювали із Селестеном Френе, на кілька років молодшим новатором, який був творцем так званої сучасної французької школи. Серед іншого він прославився популяризацією шкільних журналів. Я. Корчак, який був великим прихильником архівування різноманітних подій, ще в 1913 році запровадив журнал «*Tygodnik Dom Sierot*» («Тижневик «Будинку сиріт»). Я. Корчак вважав важливим інформувати дітей про поточні події.

У 1926 році за ініціативою Корчака створено дитячо-юнацький журнал «*Mały Przegląd*» («Малий огляд»), який виходив раз на тиждень як додаток до

щоденника «*Nasz Przegląd*» («Наш огляд»). «Малий огляд» намагався виділитися з тогочасної дитячої друкованої моделі. Концепція цього журналу була революційною, особливо в тому, що її творцями були самі діти. У ньому переважали переважно автентичні та документальні матеріали. Літературні тексти тут з'являлися рідко.

Спочатку обсяг цієї роботи становив чотири сторінки, з часом кількість сторінок зростає до шести. Діти могли писати тут про все, що вони вважали важливим. Заохочував їх сам Я. Корчак писати про те, що їм подобається, що вони хочуть знати, що їх цікавить і т. п. Статті підписувалися псевдонімами чи прізвищами, як-от Яцек з Новгородського чи Міхал із Сосновця. Корчак пояснює це тим, що це продовження грецької традиції, де імена великих грецьких мислителів були пов'язані з місцем їх походження. До 1932 року редактором був сам Я. Корчак, а згодом залишив цю посаду своєму секретарю Ігорю Неверле, який керував журналом до 1939 року.

1930-ті роки були не дуже щасливим часом у житті Я. Корчака. Близько 1928 р. почали з'являтися перші фінансові ускладнення, які були викликані переважно світовою кризою. Крім того, Я. Корчак отримав хвилю критики як з боку політичних, так і з боку релігійних груп. На думку соціалістів, він був занадто консервативним, на думку євреїв, занадто соціалістичним, а для своїх співвітчизників, поляків, занадто єврейським.

Його освітня система знайшла багато шанувальників і послідовників, але також викликала багато запитань і сумнівів. Його часто критикували за експерименти над дітьми, вважали що його система освіти утопічна і відхиляється від реальності. Однією з проблем було те, що діти дуже рано, у чотирнадцять років, покидали дитячий будинок і не могли знайти роботи.

1920-ті, але особливо 1930-ті роки, були періодом зростання антисемітизму в Європі. Недарма Я. Корчак намагався хоча б частково захистити дітей від зовнішнього світу. До євреїв ставилися як до жителів другого сорту, які мали

менше прав, ніж поляки, і жили в постійній загрозі. На цей час були лише спорадичні заворушення чи погроми, оскільки вони викликали обурення в суспільстві. Однак у довоєнні роки інтенсивність цих заворушень значно зросла. Економічна криза та поширення бідності ще більше посилили агресію проти євреїв. Польські торговці були готові прийняти девіз національної демократії «swój do swego po swoje» (твоє до твого). Під час запровадження так званого лавкового гетто антисемітизм помітно відчувався у повсякденному житті.

На початку 1930-х Корчак опублікував свою драму «Senat szaleńców» («Сенат божевільних»). Твір прочитали на вечірці Ірени Сольської, завдяки чому драма потрапила до театру «Атенеум». Сюжет гри відбувається в психіатричній лікарні. Корчак повертається до спогадів свого батька і висловлює стурбованість суспільно-політичною ситуацією в Польщі. Тут він також пророкує швидке падіння демократії та свободи.

У 1935-1936 роках Корчак співпрацював з Польським радіо, де представився під псевдонімом Stary Doktor (Старий Доктор). Регулярно виступав у дитячо-юнацькій програмі «Гаданинки». Трансляція була дуже популярна не тільки серед дітей, а й серед їх батьків.

Перед початком Другої світової війни Корчак все більше боровся з депресією. Він виїжджає до Менженіна, де пише. Ймовірно, тут була створена і біографія хлопчика Людвіка Пастера, впертого хлопчика. Через депресію він все частіше думав, що назавжди переїде до Палестини, оскільки відчував себе все більш непотрібним у Польщі, і Палестина стала для нього місцем, де йому бачилося нове життя. Свою останню подорож до Палестини в 1938 році також здійснила Стефанія Вільчинська, яка також планувала там залишитися. Однак у квітні або травні 1939 року вона повернулася до Будинку Сиріт. Початок війни застав обох вчителів у Варшаві.

Після початку війни Корчак знову одягнув форму, переконаний, що його знову призовуть до армії. Однак, враховуючи його вік, його більше не приймали.

Тому він вирішив співпрацювати з радіо, де розповідав дітям, як поводитись у разі вибуху тощо. 23 вересня Корчак також був на радіо. Це був останній радіозапис перед знищенням німцями Варшавської електростанції. Протягом усього часу Вільчинська і Корчак залишалися з дітьми у Будинку Сиріт. Я. Корчак намагався зробити так, щоб Будинок працював як завжди, і діти боялися якомога менше. Під час подальших бомбардувань Варшави він їх заспокоював і навіть жартував.

1 жовтня німці зайняли Варшаву. Місто було спустошене, а люди без роботи. Для Я. Корчака почалася війна за матеріальне виживання дітей. Хоча Centos (Центральне товариство піклування про дітей-сиріт) взяло на себе нагляд за Будинком та іншими схожими місцями, матеріальне становище не покращилося. Я. Корчак щодня ходив до багатих єврейських купців, польських фабрикантів, варшавської інтелігенції, що залишилася, і просив допомоги.

Становище євреїв продовжувало погіршуватися. У жовтні 1939 року, незважаючи на попередні запевнення, німці почали вводити обмеження для єврейської громади у Варшаві. Вже у листопаді всі євреї старше 12 років мали з необхідністю носити зірку Давида. Я. Корчак з самого початку проігнорував наказ, незважаючи на загрозливі репресії. Цікаво, однак, що Будинок мав зірку і вчителі наполягали, щоб її носили і діти. Вчителя хотіли, щоб зірка Давида була для них предметом гордості, а не ганьбою, як прагнули німці. На початку 1940 року євреям було заборонено змінювати місце проживання та подорожувати поїздом. Ще в той час серед варшав'ян ходили чутки про заснування гетто. Навесні єврейська громада отримала розпорядження звести стіни навколо єврейського кварталу. Метою німецького уряду з самого початку було відокремлення єврейського населення від польського. Тоді полякам по-різному пояснювали, чому відбулася ізоляція.

Під час останніх канікул перед закриттям гетто Я. Корчак з великими зусиллями організував літній табір у Гоцлавеку. Він знав, що це буде їхній

останній шанс піти, і вирішив ризикнути. Він порушив заборони на зміну місця проживання та проїзд на поїзді. Тільки завдяки німецькому полководцю, який допомагав Я. Корчаку, діти змогли провести ціле літо за межами Варшави.

Варшавське гетто було офіційно створено 2 жовтня 1940 року наказом губернатора Варшавського округу Людвіга Фішера. Поляки, які проживали в районі створення гетто, повинні були виїхати до 31 жовтня, а євреї, які проживали за межами цього району, мали переїхати туди до 16 листопада. Межі гетто змінювалися кілька разів, доки не були створені так звані Велике і Мале гетто. Понад 450 000 євреїв жили в нелюдських умовах на цій території, обнесений триметровою стіною. Харчовий пайок на людину становив близько 220 калорій. Люди на вулицях голодували і жебракували діти, часто контрабандою перевозили їжу з «арійської сторони», часто рятуючи від смерті свої сім'ї. У гетто не вистачало і їжі, і ліків, тому не дивно, що хвороби, особливо висипний тиф, швидко поширювалися.

У тому ж році Будинок Сиріт також був переведений до гетто. Спочатку на вулиці Chłodna 33, а через рік на Śliska 9 - Sienna 16. Під час переїзду у Я. Корчака конфіскували продукти харчування на вході, проти чого Я. Корчак також заперечував. Тоді він подав скаргу з цього приводу та був заарештований і ув'язнений німцями за те, що не носив зірки Давида. Педагог був звільнений під заставу після кількох місяців перебування у Варшаві, проте йому довелося сплатити штраф у кілька тисяч злотих, які допомогли зібрати друзі.

Незважаючи на складні умови, які панували в гетто, Корчак і Вільчинська намагалися адаптувати умови в новому домі до дітей, щоб усе працювало, а діти відчували себе в безпеці. Я. Корчак організував тут початкову школу, тож діти продовжували навчання. Радістю й розрадою для них стали концерти та аматорські вистави Я. Корчака. Незважаючи на заборони, які діяли в гетто, Корчак наказував виступати на «своїх» концертах таких польських композиторів, як Шопен, тут також декламувалися вірші Конопницької та Броневського. З

великим хвилюванням чекала п'єса «Пост» Рабіндранатха Тхакури. Гра була заборонена цензурою Гітлера. Я. Корчак, мабуть, вибрав її свідомо, відчуваючи наближення кінця і хотів подумки підготувати дітей до смерті. Гра закликала до любові та пацифізму. Його поставили самі діти 18 липня, за чотири дні до ліквідації Варшавського гетто.

Головною проблемою Я. Корчака була не тільки турбота про душевний стан дітей, а передусім постійна боротьба з голодом і хворобами. Попри всі старання вихователів, у Будинку Сиріт погіршилися умови. Понад 200 дітям довелося тіснитися в маленьких приміщеннях. Хоча сам Я. Корчак був уже дуже втомлений, він намагався захистити дітей від поширення епідемій. Він систематично контролював їхню вагу та зріст, намагався забезпечити ліки та помістити хворих дітей у лікарню. У той час був створений і його «Пам'ятник». Він почав працювати над твором у травні і нерегулярно доповнював його вночі.

22 липня 1942 року почалася ліквідація Варшавського гетто. Саме на день народження Я. Корчака. Німці оголосили, що всіх євреїв депортують на заробітки на схід від Варшави. Почалися масові депортації до Треблінки. 5 або 6 серпня розпочалася ліквідація Будинку Сиріт. До останнього моменту Я. Корчак намагався підтримувати Будинок в порядку і захистити дітей від страху.

З останніх днів життя Я. Корчака збереглося лише кілька згадок. Ігор Новерли, який під час війни залишився поза гетто, писав: «Це був поганий день для того самого ранку. Телефони з гетто були небезпечні, так звана акція переселення (...) вже біля Будинку Сиріт... Пані Марина подзвонила Білану, спитала чи ми знаємо, що відбувається з Будинком. Ми сказали, що не знаємо, чекаємо. Незабаром після цього вона приїхала до нас в Жолібож, подумала, що я зайду до друзів, у мене були контакти з гетто.»

Я. Корчаку пропонували декілька разів виїхати з гетто та врятувати своє життя, разом з тим він кожного разу відмовлявся. Складно пояснити такий його

вчинок, або ж це турбота за власний проєкт – Будинок та його вихованців або ж відчуття спустошеності та безвихідності у повселюдному цькуванні євреїв.

Корчак свідомо відмовлявся від допомоги, яку йому пропонували друзі кілька разів. У день ліквідації він вирішив залишитися з дітьми. Деякі джерела все ж таки стверджують, що Я. Корчак намагався врятуватися.

Лише 1988 року Рудницький вирішив опублікувати статтю, в якій вперше описав побачене. У статті він зазначає, що в атмосфері, яка панувала в фатальний день, панувала втома, яка була помітна й у поведінці самого Я. Корчака. Я. Корчак, його діти та кілька робітників, померли у газовій камері табору смерті Треблінка.

2.2. Образ дитини у творах Я. Корчака

У своїх творах Януш Корчак намагався навчити юних читачів розпізнавати позитивні та негативні соціальні цінності. У своїй літературній творчості він висловлював свої педагогічні думки. Більшість його творів була призначена для дітей і мала виконувати виховну функцію. Усі його твори мали філософсько-літературний підтекст. При цьому Я. Корчак прагнув зробити своїх героїв такими, щоб вони були моральним прикладом для читачів. На їхньому прикладі він намагався уявити, яким має бути життя порівняно з тим, яким воно є насправді.

Книги Я. Корчака розраховані насамперед для дітей, але вони також містять уривки, які можуть зрозуміти лише дорослі, особливо вихователі дітей. Різноманітні коментарі, монологи та діалоги автора дають вихователям знання про дитину, особливо її можливі реакції на поведінку та вчинки дорослих.

Характерною рисою творчості Я. Корчака є дуже рішучий розвиток патріотичного виховання через вражаючу розповідь про власне місто, рідну мову чи людей, які перетворюють середовище рідного краю.

Як згадувалося раніше, «Король Матіуш Перший» - найпопулярніший твір Я. Корчака, опублікований у 1923 році. Того ж року було продовжено роман під назвою «Król Maciuś na wyspie bezludnej» (Король Матіуш на безлюдному острові). Обидві частини призначені в першу чергу для дітей та молоді. Твір можна зарахувати до фантастичної літератури. Точно невідомо, коли і де відбувається історія, але з огляду на те, що в ній з'являються автомобілі та літаки, можна врахувати час, близький до сьогодення Я. Корчака. Це також свідчить про універсальність твору, проблеми якого можна перенести в інший час і місце.

Книга написана дуже просто, навіть трохи по-дитячому, щоб діти зрозуміли принцип правильного функціонування держави. Це не єдина проблема, якою Я. Корчак займається у своїй роботі. Також наголошується на відповідальності, як дітей, так і дорослих. Таким чином, можна сказати, що найвідоміший і досі читаний твір Корчака – це роман про те, як працює політична система в країні, про стосунки дітей і дорослих, але переважно про відповідальність. Ідея педагогічних поглядів Корчака також була в ній повністю виражена: «Діти мають право на рівність у людському суспільстві, вони мають право на вільний і безперешкодний розвиток. Для того, щоб діти змогли отримати це право, світ повинен змінитися».

Перше видання книги було прикрашено фотографією Януша Корчака, маленького хлопчика близько десяти років. Сам Корчак пояснює публікацію свого портрета у творі так: «Отже, коли я був як на цій фотографії, я хотів зробити все, що тут написано. А потім забув і тепер я старий. Тепер я не маю ні часу, ні сил вести війну. І я зробив це фото, тому що це важливо, коли я дійсно хотів бути королем, а не коли я пишу про короля Матіуша. І я вважаю, що краще фотографувати королів, мандрівників і письменників, коли вони ще не були

дорослими і старими, бо все одно – здається, вони були мудрими з самого початку і ніколи не були маленькими. А діти думають, що вони не можуть бути служителями, мандрівниками та письменниками, і це неправда. Дорослим не варто читати мій роман, тому що в ньому є недосказані розділи, тому вони не зрозуміють і будуть сміятися з нього. Але якщо вони дуже хочуть, нехай спробують. Адже дорослим заборонити не можна, бо вони не послухаються - а хто ж їм заборонить?».

Центральним героєм всього твору, як випливає з назви, є король Матіуш. Я. Корчак наділяє свого героя тими якостями та життєвими етапами, які він пройшов і сам. Самотнє дитинство в розкоші, пияцтво, розкриття зла, яке править світом, або спогади про війну — все це супроводжує маленького Матіуша.

Я. Корчак не боїться говорити на складні теми у творі. Вже в першому розділі помирає батько Матіуша, Стефан Розумний і Матіуш стає його наступником і повинен прийняти всю відповідальність за свою країну. Також у роботі є проблеми, які дитині важко зрозуміти, наприклад війна, зрада, політика чи расизм.

Коли Матіуш стає королем, йому лише десять років і він нічого не знає про управління. Він не вміє писати і читати, тому йому в усьому допомагають міністри, які постійно на щось скаржаться і користуються ситуацією. Я. Корчак вказує на проблему відповідальності людей, які керують країною. Міністри у роботі представляють бюрократизм, егоїзм і турботу лише про власні інтереси.

Після смерті батька Матіуш дуже сумує і благає служителів пограти з іншими дітьми в парку. Під час однієї з ігор він зустрічає Фелека, хлопчика, з яким давно хотів поговорити. Однак у міністрів багато турбот і приготування до королівських розваг та ігор у парку, тож Матіушу це робити заборонено. Відтоді відповідальність за країну стала для короля Матіуша офіційним обов'язком, і у нього немає часу на розваги. Завдяки своїй наполегливості та сильній волі він дуже швидко навчився писати і читати і вирішив написати листа Фелеку, який

став його хорошим другом. Саме від Фелека він дізнається, що в його країні йде війна.

«Кров Матіушу вдарила в голову. Міністрів знову об'єднали. Показують, що солдати з тих пір сперечаються, що повідомлено вже про два бої, що вів старий генерал, про якого батько Фелека, який у п'яному стані, вибовтав начальнику армії.... Як це? Але я не буду членом нації..... Ні, якщо міністри так думали, то Матіуш цього не знає».

Рішучість короля також можна побачити на демонстрації. Характерною рисою Матіуша було його завзяття до всього, що він міг зробити. Це також очевидно в його пізнішому рішенні відвідати короля Африки Бум-Друма, якого боялися інші королі. Я вважаю, що тут Корчак вказує на расову нетерпимість, яку він блискучим чином включив у твір.

Після постійного обману та приховування з боку міністрів Матіуш вирішує втекти з Фелеком і стати звичайним солдатом, який захищає свою країну. Фелек просить Томека Палуча допомогти йому, щоб солдати його не впізнали. Він на власні очі знає, що таке війна. На фронті Матіуш демонструє свою хоробрість і відвагу. Під час бою був поранений і доставлений у польовий госпіталь. Під час своєї військової авантюри Матіуш навчився смиренню, усвідомлюючи свою безрозсудність.

«Батьку, батьку,— подумав Матіуш,— як важко бути королем, який веде війни. Легко було сказати: «Ми боїмося? – Я переможу тебе, як свого прадіда. Легко говорити, а важко робити. Ох, який я тоді був безрозсудним хлопчиком! Я думав тільки про те, як на білому коні виїду зі столиці, а люди посипають квіти під ноги коня. І я не думав, скільки людей вони вб'ють».

«Залиште його в спокої, коли він цього не хоче. А може, вона права. Король Матіуш образиться, йому буде шкода, що їздить на своїй машині по столиці гуляти, коли його однолітки поранені.....Ваші королівські гості. Я побив вас і не взяв жодного внеску, а тепер прошу вас позичити мені грошей. Тому не будьте

свинями і позичайте». Такі роздуми спіткали Матіуша на війні, у них він розуміє справжнє призначення у цьому житті.

Після того, що Матіуш тріумфально повертається з війни, він підписується на нестягнення військових податків із завойованих територій. Проте таке рішення не подобається міністрам, особливо міністру фінансів. Однак Матіуш уже не є недосвідченою дитиною і відправляє всіх міністрів до в'язниці. Однак незабаром він розуміє, що без їхніх порад йому не обійтися, і встановлює для них умови, за яких їх знову звільнять.

Одне з головних припущень — дорослі не розуміють дітей, тому Матіуш припускає, що він стане королем дітей, оскільки сам є дитиною і розуміє їх краще за дорослих, а міністри будуть керувати справами дорослих. Відтоді Матіуша стали називати королем Матіуш I Реформатор. У його першій реформі проявляється його доброзичливість і благородство. Він наказує дати всім дітям у країні плитку шоколаду і побудувати для них гойдалки. Для Матіуша стоїть непросте завдання, він повинен збирати гроші на свої реформи, але міністри з цим не згодні.

Тоді Матіуш дізнається про багатство африканського короля Бум-Друма. Незважаючи на попередження своїх радників, він вирішує відвідати країну короля-людожера Бум-Друма. Тоді Мацюш завойовує його довіру і дружбу і повертається з золотом. Після повернення на Батьківщину він починає втілювати свої реформи, як-от створення парламенту для дітей і дорослих, чи створення дитячої газети. У нього навіть побудований зоопарк і фабрика солодоців. Однак не тільки ці реформи в кінцевому підсумку виявляються нефункціональними, вони стають причиною провалу Матіуша.

Нічого не підозрюючи король Матіуш, по суті, стає жертвою. Журналіст, який порадив йому заснувати дитячу газету, зраджує його, і король ненавмисно підписує документи, що ведуть до чергової війни. Ситуація в країні погіршується, і Матіуш починає усвідомлювати свої помилки. На сесії дитячого парламенту

Матіуш переконаний, що діти не можуть дискутувати, вони можуть лише сперечатися.

Після програшу у війні Матіуша спочатку засуджують до смертної кари, але потім його вирок пом'якшують і вивозять на безлюдний острів.

Персонаж Матіуша є символом реформ, змін, чесності та бажання змінити світ. Існує багато філософських роздумів про життя та прагнення до успіху, незважаючи на всі складнощі. Основна проблема, на яку вказує Я. Корчак, – це питання відповідальності людей, які керують країною, а також доля дитини. Історія Матіуша вказує на те, що недостатньо лише мати мрії, але потрібно й вміти передбачати наслідки своїх дій і відповідати за них.

Король Матіуш був відповідальним у тому сенсі, що він не втік від наслідків своїх реформ. Однак його безвідповідальність полягала якраз у нездатності передбачити наслідки. Далі Я. Корчак зазначає, що дорослі часто забувають, що колись були дітьми, які мали свої мрії, і звинувачує їх у відсутності креативності та винахідливості. З іншого боку, він також вказує, що діти не розуміють рішень дорослих і вважають, що вони без потреби втручаються у їхні справи. Книга Януша Корчака вчить дітей самостійності та співпраці. Це також вказує на те, наскільки важливі почуття та думки молодих людей.

Вперше роман «Банкрутство маленького Джека» з'явився у 1924 р. Він був створений як реакція на економічну ситуацію того часу. У творі Я. Корчак намагається ознайомити дітей з основними економічними поняттями та принципами ведення бізнесу. Тут він пропагує думку, що діти повинні знати ціну грошам з раннього віку. Історія ця відбувається в Америці. Сам Я. Корчак оголосив твір – американським романом (*powieść amerykańska*). Невідомо, чому саме він розмістив сюжетну лінію в Америці, але, мабуть, з міркувань достовірності, адже в Польщі на той час такий спосіб життя вважався чужим.

Рецензентка Аніела Грушецька писала про головного героя твору, що він не арійський хлопчик, а розважлива та розумна дитина єврейського походження,

яка нічим не відрізняється від своїх однолітків-арійців. Звідси випливає, чому тодішнє Міністерство освіти (Ministerstwo Oświecenia) рекомендувало цей твір, як обов'язковий для читання з метою соціалізації польських дітей.

Головний герой всього твору – син американського робітника Джек Фултон, учень третього класу початкової школи, велика мрія якого – стати бізнесменом, хоча батько хоче, щоб він став ремісником. Джек не є сиротою, як герой попереднього твору Я. Корчака, але походить із бідної родини, яка стоїть на міцних моральних засадах.

Історія починається з банкрутства одного з місцевих купців, де Джек купив собі та своїй молодшій сестрі Марії солодощі. Тут він вперше стикається з терміном банкрутство, але не знає, що саме означає цей термін. Спочатку він пояснює це своєму другові Кацору на прикладі яблук, а потім вдома батькам чи матері, бо його батько не цікавиться цими справами. З іншого боку, його мати, яка є дочкою бізнесмена, охоче пояснює концепцію. А тим часом у школі вчителька пропонує створити бібліотеку. Вона запитує учнів, чи не цікавиться хтось стати бібліотекарем, але ніхто не повідомляє їй про це. Зрештою, оскільки Джек хотів бути класним бібліотекарем, але соромився записатися, він врятував честь класу. Так починається його шлях до слави. Вперше в житті Джек відчуває себе важливим і корисним. Свої обов'язки бібліотекаря виконує сумлінно та з великим ентузіазмом.

З часом Джек отримує лист від діда разом із грошима у конверті, для якого він має купити те, що тому потрібно. Він вирішує купити книгу «Bosko czarnoksiężnik» (Божественний чаклун), але торговець Тафт підозрює маленького Джека в тому, що він вкрав гроші.

«Давай, розкажи мені зараз. Ви знаєте, дев'яносто шість центів – це майже цілий долар? – Я знаю, – каже Джек. – А батько знає, що ти хочеш купити «Божественного чаклуна»? – Ні, він не знає. – Твій батько знає, що у тебе є долар? – Він знає, – сказав Джек, нахмурившись. – А я тобі кажу, хлопче, він не знає. І

краще все це не купуйте, а гроші поверніть батькові, а не купуйте всяких дурниць.... То ви кажете, що я злодій? – Я цього не кажу. Але чи хочеш ти прийти сюди з батьком і сказати батькові, що ти отримав поштою долар від діда, а батько дозволяє тобі купити те, що ти хочеш? – Я не хочу йти сюди з батьком, – сказав Джек. ... І я пошлю цей долар дідусеві: нехай він залишиться. А бібліотекою керуйте самі. А у вас, містере Тафт, я більше ніколи в житті нічого не куплю. Я знаю: тобі здається, що коли я дитина, то дорослому все дозволено. Дорослому такого не скажеш»

«Тому що це так: якщо щось купуєш, то можеш торгуватися. Іноді скажуть, що він коштує три центи, а можна купити за два центи. Але не всім це вдасться. Якщо тобі соромно, ти ніколи нічого не виграєш. Найголовніше – зробити вигляд, що не купуєш. Тому ви скажете: «Ой, як жахливо дорого». Ви повинні зробити перелякане обличчя. Або ви кажете: – У мене немає стільки грошей. Тут знову стає сумно. Ви можете нічого не сказати, тільки кивніть головою і повільно відійдете. Завжди треба йти повільно, щоб продавець запитав: – Ну, а скільки хоче дати чоловіче? Або: – Скільки у вас грошей?».

«Якби Джек мав більше досвіду, він би помітив, що кількість ображених зростає. Дехто казав, що ковзани непотрібні, що можна купити щось краще, чим може користуватися весь клас. А Джек думає лише про друзів. Кожен говорить про цілий клас, але ж насправді хоче для себе, і якщо не зовсім безкоштовно, то хоча б дешево. І не дивно. ... Але чи Джек винен? Те, що йому вдалося один раз догодити, не означає, що так буде завжди».

Проте Джек думає більше не про своє добро, а передусім про добро своїх друзів і всіх інших. Маленький герой не в простій ситуації. Крім погіршення навчальних досягнень, йому доводиться також справлятися з різними реакціями однокласників. За його прикладом Чарлі, однокласник Джека, також засновує класовий кооператив, яким не так сумлінно керує. Між учнями в класі починаються суперечки, які в кінцевому підсумку закінчуються бійкою.

Я. Корчак також кілька разів вказує на порядність і чесність Джека. Це видно з перших розділів оповідання. «Джек любив належати до справжніх покупців. Колись старий на його очах купив хліба, а як витягати гроші то одна монета впала на землю, а її дідусь не помітив. Джек не став озиратися і одразу вказав на монету на підлозі. Дуже дякую, мій хлопчику – сказав старий – ти звичайна дитина але виростеш надзвичайним чоловіком».

Від імені кооперативу Джек купує у пана Фая велосипед у розстрочку. За взаємною згодою кооператив після сплати останньої суми отримає ще один раунд з гарантією. Дякують йому, як було сказано вище, тому що він чесний і порядний хлопець, він все вчасно повернув, навіть якщо це означало для нього позичити гроші. Щойно придбаний ним велосипед став причиною банкрутства Джека, хоча він став банкрутом не зі своєї вини. На прикладах економіки Джека Я. Корчак намагається показати основи суспільного життя, які передують будь-якій господарській діяльності. Загальним елементом усіх поворотів є відповідальність. Незважаючи на непередбачувану економічну реальність, Я. Корчак зазначає, що кожна робота приносить результат і пов'язана насамперед з відповідальністю. Кожна дія і кожне рішення Джека мають певні наслідки, з якими він згодом зіткнеться. Усе це відбувається в реальному світі людських стосунків, у класі, між друзями та колегами. Тому більшість аспектів діяльності Джека базується на переговорах, поясненнях, переконаннях та знайомстві з людьми.

Біографічне оповідання «Впертий хлопець: життя Людвіга Пастера» було опубліковано в 1938 році. Короткий опис життя головного героя Людвіга Пастера Корчак опублікував ще 1923 року, ймовірно, у відповідь на сторіччя від дня народження вченого в 1922 році. Оповідання також було опубліковано з нагоди видання двадцять першого примірника знаменитої французької біографії Пастера, з якої Корчак черпав ідеї для своєї роботи. З цього видання він черпав переважно біографічний матеріал, цитуючи листи Пастера до його родини, а

також особисті документи. Зерубавель Гілеад, який згадує зустріч з Я. Корчаком з нагоди публікації твору, заявив, чому Корчак написав такий твір: «Я писав відомому хлопцеві зараз – у часи, коли жорстокість і дух духу охоплювали нас, коли збиралася конгрегація Гітлера, це було довкола. Я писав, що якби діти, які тепер підростали, дізналися, що вони також посвячені всім іншим людям, які не посвятили і не освятили своє життя, було б прикро, що чоловік міг би повірити у таке майбутнє».

Новела написана подібно до «Король Матіуш Перший» або «Банкрутство маленького Джека» у дуже простому та зрозумілому стилі. Тут немає довгих речень, а вражаюча розповідь Корчака про життя одного з найбільших вчених в історії змогла пояснити різним читачам різні поняття, пов'язані з хімією та біологією.

Новела «Впертий хлопець: життя Людвіга Пастера», як уже згадувалося вище, є біографічною новелою про життя важливого вченого Луї Пастера. У творі Корчак описує його сімейне походження, дитинство, а потім поступово етапи життя та досягнення, яких він досяг у галузі науки. Автор робить великий акцент на якостях Пастера, особливо на його працьовитості та наполегливості. У новелі Луї Пастер зображений як дуже незвичайна людина, яка наділена інтелектом вище середнього і сильною волею до здобуття знань. Я. Корчак вказує на труднощі повсякденного життя, але також розповідає про успіхи, яких досяг Пастер своєю наполегливістю та старанністю. Через образ Пастера Корчака заохочує читачів постійно вдосконалюватись і працювати над собою. У той же час це показує їм, що завдяки зусиллям і наполегливості будь-якої мрії можна досягти.

У своїй роботі Корчак описав багато ситуацій, з яких простежуються якості Пастера. Маленьким хлопчиком він був дуже терплячим, навіть упертим: «Це гарно, круто. Він вас слухає, хоче добре зрозуміти. Якщо не розуміє, питає і

благає запитати його. Це вже дискусія. Якщо йому не вдається, він робить те саме другий і третій, четвертий і п'ятий раз. Він не хвалиться, що вже знає і вміє».

Терпіння і старанність супроводжували Пастера все життя і у дитинстві, у часи навчання у початковій школі, та й у дорослому віці у своїх дослідженнях.

«Переїзд з Парижу у Безансон (Bezansa) буде добрим. Маленьке місто, школа не така, як у столиці, але – хто хоче вчитися, хто хоче по-справжньому, всюди знайде книжку та вчителя. А Людвік упертий. Я хочу знати, що написано в книгах. І він хоче більше. Людвік хоче знати те, чого ніхто не може, чого не знає ніхто на світі. Інакше немає вченого».

«І був один дивний кристал. Сто років про це знали вчені, вони дивилися на цей кристал і дивувалися, що може бути якийсь інший. Але вони не знали, як він був побудований. Тільки Луї Пастер, який сказав: воля, праця, успіх, і зробив відкриття. Молодий Пастер пропрацював лише рік і зробив те, чого не змігли інші».

Упертість і ентузіазм Пастера до праці проявляється на багатьох прикладах. Кожного разу, коли він вирішував щось, він повинен був довести це до успішного кінця. Навіть у момент, коли він важко захворів і кілька місяців був прикутий до ліжка, він працював, бо боявся, що не зможе закінчити роботу.

«А як щодо ночей? Що буде наступного ранку? Пані Пастер і доктор Годельє (Годель) на ногах. Вночі є студенти: Раулін, Девіль, Гернез, Дідон, Бертен, Ламі, Дюкло (Дікло). Йому потрібен мир. Але Пастер слухняний. Бориться з хворобою та завжди наполегливо працюйте».

Це також вказує на патріотизм, який присутній майже в кожному творі Я. Корчака, незалежно від того, чи це видно безпосередньо з тексту, чи вміло включено у вигляді різноманітних описів міста, мови, людей тощо.

Після закінчення прусько-французької війни 1870-1871 рр. у Франції спалахнула громадянська війна. Одні хотіли, щоб імператор очолив країну, інші хотіли, щоб країною керував президент. Під час заворушень італійський уряд

запропонував Пастеру місце в Мілані. Однак Пастер відмовився, сказавши: «Дякую. Велике спасибі. Я згадав свого друга. Але я не можу вийти з цих сіл, які може дати мені лише моя бідна Франція. ... Її не можна покинути».

У своїй творчості Я. Корчак не забув відзначити такі якості, як щирість і скромність, але насамперед повагу і любов до друзів і рідних. Багато разів у тексті з'являються уривки про те, як важливо бути в оточенні правильних людей, які готові допомогти у будь-якій ситуації: «Потрібен друг, який перепитує і вірить. Молодим людям потрібно додавати у вазі. Але для допомоги потрібен і старший друг». У Людвіка були хороші друзі. Юлька – подруга дитинства. Пізніше Кароль, його ровесник, який допомагав йому в його дослідженнях. І старший друг, професор Біо, якому Пастер і сам пізніше допомагав і радив. Проте професор Біо був дуже радий отримати пораду від такого вченого, яким, безсумнівно, був у той час Пастер.

На завершення Я. Корчак описує зміну свого погляду на Пастера як на людину, адже, прочитавши кілька разів його біографію, сімейне листування та особисті документи, він зрозумів, що цей учений не був поганим, сварливим чоловіком, а навпаки, він був людиною, яка любила свою сім'ю та друзів, і саме завдяки своїй впертості та працьовитості він досяг такого успіху. Під впливом цих знахідок Корчак навіть спалив оригінальну версію книги, де Пастера описали з лютою ненавистю.

При аналізі вищезгаданих творів можна виявити значну схожість у головних героях Я. Корчака, особливо у творах «Король Матіуш Перший» та «Банкротство маленького Джека». Третій аналізований твір «Впертий хлопець: життя Луї Пастера» відрізняється від двох інших головним чином тим, що це біографічна новела.

Типовим персонажем для Корчака є герой – дитина. Виняток становить вищезгадана робота «Впертий хлопець». Цю особливість видно з назв книжок,

причому не лише тих, про які йдеться, а й інших його праць, як-от «Чарівник Кайтус» (1934) чи «Три експедиції Гершека» (1939).

Цікаво, що головними героями всіх його творів є хлопчики. Якщо у них є хтось рідний, то це завжди дівчинка. Джек має молодшу сестру Мері, Людвік Пастер хоча і народився другою дитиною, у нього немає братів і сестер, оскільки його старша сестра померла через чотири місяці після народження. Натомість король Матіуш був єдиною дитиною.

Ще одна спільна риса всіх творів – прагнення головних героїв змінити світ. Матіуш намагається зробити це через свої реформи, які передусім стосуються добробуту та рівноправності дітей у своїй країні. У Джеку ці зусилля помітні під час купівлі велосипедів, якими він хоче порадувати своїх однокласників. Зусилля обох героїв закінчуються соціальним провалом. Через свій молодий вік Матіуш частково винен у своїй невдачі, оскільки не до кінця усвідомлював наслідки своїх реформ. Такою ж невдачею закінчується історія маленького Джека, хоча його невдача сталася не з його вини. Інший погляд Я. Корчак реалізує у творі «Впертий хлопець», де вчений Людвік із своєю старанністю переслідує свої мрії та досягає їх. Він стає всевітньо відомим вченим і здійснює свою мрію змінити світ і мати можливість допомагати людям.

Ще одна риса, яка характерна для стилю Януша Корчака, хоча й не проявляється в усіх його творах, - це те, що його герої походять із бідних сімей. Це бачимо у творах про Джека та Людвіка Пастера. Іншою спільною рисою цих двох творів є прагнення батьків, щоб їхні сини наслідували сімейну традицію вибору професії. Тобто батько хотів зробити Джека ремісником, а Пастера — шкіряних справ майстром. Іншою типовою рисою творів Корчака є герой – сирота, як у випадку з королем Матіушом.

Суттєва різниця є і в мові цих творів. «Король Матіуш Перший» і «Банкрутство маленького Джека» написані в дуже простому, навіть трохи дитячому стилі. Тут переважають діалоги, а персонаж оповідача залишається на

другому плані. Важливу роль відіграють такі тематичні слова, як власні іменники (Bum-Drum, Felek, Fil, Dżek, Maciuś), загальні іменники (король, міністр) або специфічні іменники (клас, магазин, вулиця, море). Такі дієслова, як купути, знайти, роботи та говорити, вказують на те, що вони є динамічними текстами з перевагою дії над описом. Оповідач є зацікавленим спостерігачем і таким чином дозволяє читачеві сформулювати власну думку. З іншого боку, «Впертий хлопець», хоча за стилем дуже схожий на попередні твори, розрахований не лише на маленьких читачів, а й на дорослу аудиторію.

Творчість Я. Корчака цікава не лише з педагогічної точки зору. Крім чималих моральних уроків, які присутні майже в кожному творі, він часто вказує на те, як поведуться дорослі, особливо по відношенню до дітей. Пишучи свої твори, автор умів дивитися на світ очима дітей, сприймати їх і думати, як вони. Як педагог, який проводив з ними цілий день, він добре знав їхню мову, тож не дивно, що його твори завжди користуються популярністю та поза часом не лише серед маленьких читачів.

Головна причина, чому твори Корчака були так популярні серед дітей, це, на нашу думку, те, що він умів дуже добре співчувати їхньому мисленню. Він міг оцінити, як головні герої сприймають дітей, і пропонував їм це у своїх творах. На нашу думку, зіграло свою роль і те, що він писав свої твори передусім для своїх дітей-сиріт і бідних дітей, які не мали фінансових можливостей знайомитися з літературними новинками. Більшість його героїв були або сиротами, або дітьми з бідних сімей. Тоді діти мали змогу ідентифікувати себе з цими героями та пережити їхні пригоди, як власні. Завдяки його роботам діти отримали можливість дізнатися щось нове (про політичну систему, принципи бізнесу тощо).

Висновки до розділу 2.

Усе своє життя, включно з трагічною смертю, Януш Корчак присвятив дітям. Відомо, що він був великим борцем за їхні права. Тому не дивно, що як письменник він зосередив свою творчість переважно на них. Як вихователь, який цілими днями проводив з дітьми, добре знав їхню поведінку та мову, він частково співпрацював з ними у письмовій формі, читаючи їм власні тексти, а потім запропонував дітям оцінити ці тексти. Після відгуку він переробляв свої роботи. Більшість творів, присвячених дітям, створено для того, щоб було що їм почитати.

У своїй найвідомішій дитячій книзі «Король Матіуш Перший» Я. Корчак наголошує на відповідальності не лише дітей, а й за дорослих. Головною ознакою відповідальності у творі є реформи Матіуша, які той провадив з дитячою наївністю. Головна ідея Я. Корчака полягала в тому, щоб показати юним читачам необхідність усвідомлення наслідків своїх дій і відповідно протистояти їм. Ця робота також вказує на політичну систему в країні та спосіб управління країною. Через постать короля Матіуша помітно намагання автора наблизити дітей до того світопорядку, що реалізується у світі дорослих. З іншого боку, у творі він звинувачує дорослих у тому, що вони забувають, що самі колись були дітьми.

Як і у вищезгаданій роботі, головною проблемою роботи «Банкрутство малого Джека» є питання відповідальності. На відміну від попередньої роботи, Я. Корчак намагається наблизити до дітей світ бізнесу та ринкової економіки. Це підкреслює той факт, що діти повинні знати ціну грошей з раннього дитинства.

В обох цих творах простежується спільне бажання головних героїв змінити світ. Хоча ця спроба закінчується невдачею в кожному з цих наративів, Джек, на відміну від короля Матіуша, досягає суспільного визнання. Іншою спільною

рисою цих творів є властивість обох героїв, що вони думають насамперед про добро інших, особливо дітей.

Іншою здається біографічна новела «Впертий хлопець: життя Людвіка Пастера», де головним героєм є не лише дитина, а йдеться про історію всього життя відомого хіміка та мікробіолога Луї Пастера. На нашу думку, Я. Корчак хотів показати дітям, що якщо проявити сильну волю і рішучість, можна змінити світ. На відміну від попередніх робіт, тут найважливішою рисою є не відповідальність, а наполегливість і старанність.

Януш Корчак, безперечно, належить до видатних педагогічних постатей не лише свого часу. Своїми інноваційними методами він намагався дати дорослим зрозуміти, що дитина – це ще й людина, яка має власні потреби і прагне визнання не лише серед однолітків, а й серед дорослих. Ці знання, які він отримав переважно в літніх таборах, де працював вихователем, узагальнено у його *opus magnum* «Як любити дитину».

РОЗДІЛ III.

ВИХОВНИЙ ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯНУША КОРЧАКА

3.1. Педагогічна концепція Януша Корчака

Звернення Януша Корчака до педагогічної спадщини у питанні соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування та дітьми, які опинилися у складній життєвій ситуації, проаналізовано нами з точки зору потреб сучасної соціально-педагогічної науки та соціально-педагогічної практики. Можливо. Вирішувати різноманітні соціальні проблеми.

У науковій літературі поняття «навички соціального батьківства» з'явилося лише в 1990-х роках. 20 століття. Таким чином, хоча термін ніде не зустрічається у творчості Я. Корчака, художні твори та практична діяльність у науково-педагогічних статтях відображають різні соціально-педагогічні навички роботи з окремими особами та групами дітей. Зокрема, у соціально-просвітницькій діяльності Й. Корчак приділяв увагу цілепокладанням з урахуванням усіх факторів, що оптимізують навчання, добору відповідних методів та засобів, що сприяли забезпеченню якісного їх виконання, адаптації діяльності та документування її ефективності. метод.

Навички соціально-виховної діяльності — це практична діяльність, що характеризується раціональним використанням різноманітних методів і засобів для досягнення високих результатів. Це інтерактивні способи забезпечення соціалізації в уже існуючих або спеціально створених обставинах. Суть цього процесу полягає в упорядкуванні підтримки соціальної освіти для створення інтерактивного алгоритму. Водночас В. Шахрай стверджує, що соціально-освітні навички можна розуміти як спосіб створення умов для позитивного

саморозвитку, соціальної адаптації та соціального захисту шляхом педагогічних впливів на особистість та поведінку особистості [71]. Адже за функціями та діяльністю соціальних педагогів навички соціально-просвітницької діяльності поділяють на соціальну діагностику, профілактику, адаптацію, реабілітацію, навички догляду та соціального захисту та соціалізації, саморозвитку, навички саморозвитку. - рішення.

В обох дитячих будинках Й. Корчак приділяв пильну увагу проблемі соціальної адаптації — складного процесу адаптації особистості до нового середовища в рамках процесу соціалізації. . Вивчення періоду соціальної адаптації в ранньому віці має велике значення, оскільки дає можливість перевірити соціально-психологічну готовність дітей до подальшого навчання та розвитку в умовах постійно мінливого світу.

Педагогічна концепція Й. Корчака визначає ключовий елемент освітнього забезпечення як конструктивно-смісловий компонент навчально-виховного процесу. Організація внутрішнього життя в колективі на основі самоврядування з чітко визначеною структурою та правовою сферою захисту дітей; сприяння суспільній активності студентів та навчання на роботі; формування команди як соціально значущих особистостей; Свідоме усвідомлення певних норм співіснування на основі гуманістичних правових засад та морально-ціннісних засад; створення механізмів формування громадської думки та впливу на людей; відмова від будь-яких форм насильства; Створюйте системи, які стимулюють поведінку дітей.

Потрапивши в дитячий будинок, дитина адаптувалася до нового середовища проживання. Польська дослідниця Т. Врублевська проаналізувала підхід Й. Корчака до вирішення проблем адаптації та перебудови та наголосила на необхідності звернути увагу на такі моменти в освітній системі Корчака для реадaptaції: іагностика; профілактика; плата; виправлення [79, с. 42].

У цих чотирьох принципах діагностична лінія освітньої системи Корчакова починається з питання і доходить до педагогічної діагностики (обстеження) з фактами та точним вимірюванням та оцінкою.

Корчаківська система освіти діяла превентивно, захищаючи дітей від деморалізації та навчаючи дітей і дорослих моральним цінностям спланованого й організованого освітнього середовища.

Крім того, ця система максимально компенсувала обмеження, спричинені втратою природного батьківського середовища сім'ї. Він розв'язав три різні групи задач.

винагорода за структурою сім'ї як у мікро, так і в макросенсі;

компенсація змісту сімейного життя – обрано шлях від порозуміння до згоди з дитиною.

Цієї компенсації з точки зору виховного функціонування сім'ї - у цьому аспекті є два аспекти, пов'язані з виховним впливом і виховною корекцією (особисті приклади вихователів, позитивні стимули у вигляді заохочень і винагород). Й. Корчак визнав особисте право учня на навчальний план і запропонував на його основі декілька планів дій.

Коректура Й. Корчака з'явилася в ході виховання опіки. Йдеться про спеціалізацію потреб дитини, перебудову знань і закріплення дій на основі рефлексії. Вчителі доклали багато зусиль для цього навичку і віддали слову освітню роль у відпрацюванні навичок переконання. Важливим прикладом цього став суд доброї волі, який виступав органом оцінки поведінки дітей. На думку Т. Врублевської, важливу роль у персуасивній (переконуючій) терапії відіграла фрустрація, що резонує зі студентськими зборами, читанням щотижневих газет та іншими інноваційними освітніми концепціями та терапевтичними завданнями [79, с. 43].

Бачачи кожную дитину як окремий і неповторний світ з багатьма потенційними можливостями, Й. Корчак не лише заохочував до анархічного

прояву егоїзму, а й наголошував на необхідності не формувати одноманітні соціальні елементи дітей. Необхідно створити ці умови для сприйняття цілісної реальності, коли кожна людина з'єднується з одним. Йдеться про розвиток вродженого людського потенціалу, який діти виявляють змалку. Це гармонійний процес соціальної адаптації, в якому дитині не заважають навчання, взаємодія, помилки, виправлення помилок, контакт і любов, надаючи при цьому інформацію, необхідну для успішного особистісного зростання.

Проблеми соціальної адаптації в ранньому дитинстві частково посилюються психофізіологічними особливостями цього періоду. Фізіологічно в цей період від 1 до 3 років блокується діяльність правої півкулі. Діяльність правої півкулі притаманна всім людям від народження і орієнтована на сприйняття багатовимірного простору, формування розуму для єдиного, цілісного уявлення про світ [75, с. 94]. Проте з дитинства її діяльність блокувала весь навчальний процес. Оскільки характер впливу на дітей правої півкулі не розпізнається дорослими з активною лівою півкулею. З психологічної точки зору швидкі зміни відбуваються у вищій нервовій системі та поведінці. Дитина проявляє впертість, негатив, протест і знецінення з боку дорослих, що є прямим свідченням бажання перевірити свої здібності в життєвому просторі. Адже в сучасному глобалізованому світі, де життя пришвидшується, у немовлят часто проявляються ознаки імпульсивності та гіперактивності.

У педагогічно не озброєних батьків поведінка таких дітей іноді викликає підозри на порушення психофізіологічного розвитку. Починаються пошуки покращеної освіти та педагогічних помилок. Часто в таких випадках дітям ставлять ліки і, що ще гірше, починають лікування психотропними препаратами. Сьогодні широко використовується практика лікування так званого синдрому дефіциту уваги (СДУГ) та синдрому дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) у дітей. Причини такої поведінки сучасні дослідники часто пов'язують з високим ступенем комп'ютеризації суспільства і, як наслідок, перенасиченням дитячого

мозку, чутливого до нефільтрованої інформації. Але часто такий синдром проявляється звичайним бажанням дитини бути почутим у нереалізованому світі, відчувати любов батьків і викликати повагу.

Наприклад, Януш Корчак навіть згадує подібний випадок у наступному епізоді. Хвороба була велика. Навіть його батьки вважали його просто неслухняним, грубим і неслухняним. Я ходив, їв і спав, як усі, але не міг ні хвилини всидіти на місці і все вкрав, все схопив і зіпсував. Якщо вони не отримували те, що хотіли, то падали б на землю, били ногами, плювали, кусали, кричали і навіть приходив поліцейський. Він вважав, що хлопчиків не можна бити і погано поводитися. Лише тоді батько каже лікарю: «[60, с. 71]. Корчак наголошує на психологічній стороні проблеми. Батьки стурбовані тим, що їхні діти порушують власний спокій, чинять опір, порушують звички, витрачають час і думають. Коли дитина викликає проблему, це сигналізує про брак уваги, тому що вона виділяється і довше залишається в пам'яті. Ми виявили, що сучасні батьки часто мають вільний час, щоб розслабитися, а не спілкуватися зі своїми дітьми. Альтернатива самотності дітей інформаційні технології та носії інформації беруть на себе все більше і більше освітніх функцій: діти досліджують віртуальні світи в пошуках чогось, щоб допомогти їм знайти себе.

Але жоден, навіть найдосконаліший і сучасний винахід технічного прогресу не може замінити батька дитини. У процесі соціальної адаптації потреба в батьківській любові та увазі чітко проявляється феномен «соціального дефіциту» (відсутність соціальної, емоційної та сенсорної стимуляції розвитку дитини), що визначається в результаті соціальної ізоляції розвитку дитини. розвиток. Обізнаність. Прикладом такого впливу є характеристика дітей, які виховуються в державних установах. На жаль, на відміну від дітей, які виховуються в сім'ях, для дітей-сиріт характерні вади фізичного та психічного розвитку, здібності, труднощі в навчанні, невміння спілкуватися, низький інтелект, агресивність, апатія та взагалі дивна поведінка. Учні дитячих закладів

борються з відсутністю особистого контакту для розвитку особистого життя. Обійми, обійми, вміння торкатися тіла дорослого і спілкування так само важливі, як повітря і їжа.

Й. Корчак описує кризу соціалізації при переході від однієї епохи до іншої, не звертаючись до кризи між періодами. «Крива розвитку дитини включає залишок весни та осені, періоди важкої роботи та відпочинку для завершення. Малюк, який вперше за рік потроївся, має право на відпочинок. Це дає нам право забути те, що ми вже маємо. мали або знали, і дещо з того, що ми поспішно записали під час нашого могутнього завоювання». [27, с. 31].

Кожен період зростання і розвитку дитини педагог характеризує як «позитивний період – спокійний спокій». Навіть «напружені» діти знову стають спокійними. Повертається гармонія дитячої життєвої сили, свіжості та біологічних функцій. Є повага, послух і ввічливість до старших. Ніяких дій. Страх, примхливість, катастрофа. Батьки знову щасливі. Дитина зовні засвоює світогляд сім'ї та оточення, вимагає не більше, ніж отримує, і остерігається виявляти ті погляди, які, як він знає, не будуть добре сприйняті." : "Дитина вже знає. Вона знає, що не все на світі є правильно, є добро і зло, знання і невігластво, правильно і неправильно, свобода і залежність. Однак ці мотиви часто відомі і не реальні. Але він попереджає батьків про кризу підліткового віку: «Цей етап — час наївності. спокій і спокій, які батьки можуть використовувати, щоб підготувати себе та своїх дітей до нових завдань. У той час як і батьки, і діти долають труднощі з ілюзією, що вони вже зрозуміли, репродуктивна функція її трагічно ускладнює. функції особистого розвитку незабаром.

З точки зору соціальної адаптації команди, важливо спілкуватися та набути початкового соціального досвіду. Перебуваючи серед однолітків, дитина вчиться спілкуватися з іншими дітьми, відстоювати власну думку і слухати інших. Вона формує не тільки систему мислення про навколишній світ, а й систему нас самих. Інакше кажучи, йдеться про вашу реальну здатність і здатність бути оціненою не

тільки мами і татом, а й оточуючими, а головне, однолітками. З цього приводу Януш Корчак сказав: Опирайтеся масовому тиску. Дружні бесіди показують, до чого прагне ваша дитина, дивлячись на неї в колективі, на що вона здатна, як вона ставиться до інших і приховані мотиви її вчинків. Якщо ми продовжуємо бачити дитину в собі, ми можемо пізнати її лише з одного боку» [38].

Корчак визнавав необхідність активної пізнавальної позиції в процесі соціальної адаптації та наголошував на важливості уважного ставлення дорослого до особистості дитини. Як повноцінний підрозділ громадської діяльності, він вміло використовував ресурси дитячого колективу для вмілого досягнення своєї мети бути дитиною.

Велику увагу Я. Корчак приділяв соціальній адаптації дітей у державних установах. Новоприбулих, які фізично та морально не підготовлені до праці та діяльності в «школі життя», лікують у спеціальних колоніях далеко від міста, повторюючи структуру самої школи. Після лікування вони повертаються до «школи життя», щоб продовжувати працювати самостійно [38].

Соціально-психологічна перебудова в інтернаті, активна особиста позиція, усвідомлення соціального статусу та ролі поведінки давали дітям комфорт у соціальному оточенні. Учитель ввів референдум у двох дитячих будинках. «Після місяця проживання кожен новачок має свій референдум, який визначає його ставлення». «Діти голосують за місця (+, -, 0), коханих, нелюбих, зацікавлених «дітей, стипендій та дорослих» [38]. І в класі громадян, і за результатами голосування діти спостерігають за собою. Допомагає бачити, мотивує з низького статусу та компенсує недоліки сімейного тепла через систему опіки, яка допомагає старшій дитині розвивати самосвідомість, впевненість у собі через позитивні результати у підопічній, навички саморефлексії (ведення щоденника) та розвиток відповідальності (звітний перед автономною радою) Корчак, який проводить соціометричні дослідження в дошкільному інтернаті, пише: Встановилася традиція добротності, неограниченого владі і ворожості».

Шляхом досліджень і спостережень він робить висновок про індивідуальні особливості дітей різних соціологічних статусів. Так, «Зірка» добре округлена, солідна і доброзичлива. Діти цінують ініціативу інтелекту, але не люблять зарозумілість і марнославство. Вони не люблять бути грубими, противними, грубими і сваритися. »- Це «недолік»[38].

У практичній роботі школи-інтернату для Я. Корчака важливою була адаптація різного роду дітей. Психологічна перебудова дозволяє уникнути напруги і стресів і надає впевненості в житті дитини. Пробувши рік, студенту присвоювали звання громадянина (після референдуму): товариш, мешканець, байдужий мешканець, клопітний мешканець. Звання громадянства надавало дітям соціальний статус і статус, як усередині шкіл-інтернатів, так і поза ними. «Товариші» мали право залишатися в інтернаті до 14 років. «Житель» може повернутися до сім'ї як «байдужий мешканець» протягом трьох років, якщо дозволяють обставини. Діти вищих буржуазних станів мали право вільного виїзду до міста і частого відвідування родичів і знайомих.

Соціально-правовий захист, який пропонує автономна система, дає дітям відчуття безпеки та умов соціалізованих дитячих будинків, спрямованих на формування знань, норм і цінностей, необхідних для успішного та комфортного соціального життя та специфічної адаптації дітей у суспільство матиме подальший освітній вплив на дітей. Для досягнення цього впливу та досягнення освітніх цілей Януш Корчак використовував свої інноваційні методи, інструменти в певному порядку реалізації конкретних дітей та освітніх контекстів, тобто соціально-освітніх навичок.

Спираючись на роботу В. Шахрая, реалізація навичок соціального виховання Я. Корчака в дитячих будинках є так званим специфічним видом прикладної (практичної) методики, тобто «спланованої за певним алгоритмом, що реалізується послідовно, упорядкований за до конкретних завдань і

процедур." сприяє досягненню поставлених цілей при роботі з окремими особами або групами в умовах" [62, с. 291].

Оскільки Януш Корчак формування, збереження та відновлення фізичного здоров'я дітей є одним із основних завдань роботи з дітьми, ми вважаємо, що навички збереження здоров'я мають бути на першому місці серед соціальних груп, описаних нижче.-педагогічні навички. Для вчителів це було важливою передумовою психічного здоров'я в дитинстві і в дорослому віці. Основним напрямком суспільно-просвітницької діяльності Я. Корчака було збереження здоров'я.

Таким чином, аналіз організації фізкультурно-оздоровчої діяльності та профілактики фізичного та психічного здоров'я дітей, проведений Н. П'ясецькою, послужив основою для виявлення таких компонентів здоров'язберігаючої грамотності: формування у дітей дбайливого ставлення до власної фізичної чистоти; Розвивати навички та вміння підтримувати та покращувати власне здоров'я Обов'язкові медичні огляди дітей; спостерігати за своїм фізичним і психічним станом; прискіпливе ставлення до харчування дітей; дбайливе ставлення до фізичної чистоти, формування гігієнічних навичок; свідоме усвідомлення необхідності здорового способу життя; Щорічні літні канікули [50, с. 130]. За словами Й. Корчака, здоров'я – це «найбільша сила життя». Чудовий педагог Здрове описав це як «приємність і щастя».

А. Левін пояснив важливість педагогічної концепції Януша Корчака та відзначив особливості організації життя в дитячому будинку: 193].

Сам Й. Корчак писав про те, як боротися з проблемами дитячого здоров'я і як швидко й чарівно душа, яка вперше зазнає здивування й страху під впливом інших людей і виховних впливів, повертається до того, що росте з впевненістю та радістю. Красиво і гармонійно. «... дитина повинна спати, їсти чи пити і набирати вагу. Де дослідження сну, апетиту, розвитку? Ви багато рухалися, мало рухалися? Де клінічні спостереження дітей, які ходять, бігають, стрибають І з

тисячами графіків, кривих росту і ваги, які доповнюються та аналізуються щотижня, тобто куди діти, яких я щодня дивлюсь моїми досвідченими очима: блідість, дратівливість, сколіоз, короткозорість, втрата апетиту, сильний і легкий біль - 100 малих А маленький шепіт про обережність, але хвороби ще немає»[36].

У «Праві на повагу» Й. Корчак так описує здоров'я: скільки чудес є у зростанні рослин і людини в серці, мозку та диханні? Найменший рух або зусилля - чим сильніше б'ється серце, тим сильніше пульс. Така ж сила і витривалість має дитяча душа. Є певна моральна рівновага і межі совісті».[40] Польські освітяни заохочували дітей дбати про власне здоров'я, усвідомлювали, що здоров'я – це найважливіше багатство людини, переконали, що діти хочуть бути здоровими та сильними. як і дорослі, але воно повинно служити цій меті.

У спадщині Я. Корчака головною умовою формування валеологічної культури дитини в процесі життєдіяльності є різноманітні форми і форми активної діяльності, які 1) сприяють формуванню свідомого ставлення дитини. його здоров'я, фізичний і психічний розвиток; 2) прищеплювати дітям глибоку віру в необхідність ведення здорового способу життя; 3) Розвиток самодіяльності дитини щодо зміцнення та збереження здоров'я.

Януш Корчак щодня працював у дитячому будинку і мав можливість систематично стежити за психофізичним розвитком своїх вихованців. Вимірювання та фіксація цих даних протягом багатьох років дала велику кількість статистичних даних для узагальнення, порівняння та формулювання висновків та педагогічних рекомендацій щодо підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Основна увага приділялася пошуку причин різноманітних відхилень у фізичному розвитку, які залежать від здоров'я дітей та їхніх стосунків з однолітками, вихователями, вчителями, а також успіхів у навчанні та особистому житті.

У педагогічній системі Я. Корчака фізичне виховання було одним із загальносистемних компонентів всебічного виховання дітей і підлітків до

формування усталених здоров'язбережувальних форм поведінки. Характерними для цієї системи були відсутність примусу до учнів, залежність від свободи та принципів, які свідомо визнавали самі діти. У сучасній педагогіці, яка неминуче враховує досягнення психології розвитку дитини, важливим елементом навчально-виховного процесу є шлях взаєморозуміння, втілений з нею в практиці Я. Корчака.

Аналіз педагогічної спадщини Я. Корчака виділяє такі основні цілі організації фізкультурно-оздоровчої діяльності та профілактики захворювань дітей-сиріт, які він очолював. забезпечити профілактику інвалідності у дітей, пов'язаної з їх фізичним і психічним здоров'ям; Виховувати дбайливе ставлення до особистого та громадського здоров'я. навчання навикам і здібностям для збереження та зміцнення власного здоров'я; обов'язковий систематичний медичний огляд дітей; медико-педагогічні спостереження за фізичним і психічним станом; прискіпливе ставлення до харчування дітей; свідомий вибір учнями щодо необхідності здорового способу життя; Річний активний літній відпочинок.

Беручи до уваги питання виховання здорового молодого покоління у своїх публікаціях, Корчак приділяв особливу увагу турботі про народження здорової дитини. Він був переконаний, що батьки не лише дають своїм дітям життя, а й відповідають за їх народження, розвиток, виховання та майбутнє. Як лікар Я. Корчак знав і розумів вплив спадковості на здоров'я підростаючого покоління. Тому протягом усього свого педагогічного шляху він намагався уникнути страшного горя батьків — народження невиліковної дитини. Як син психічно хворого батька, він свідомо відмовився від створення сім'ї.

Серед популярних засобів та організаційних форм фізичного виховання в дитячих будинках були рухливі та спортивні ігри. Я. Корчак вміло реалізовував принцип індивідуального підходу до учнів і вважав, що в іграх діти не лише вдосконалюють свою моторику, а й вчаться спілкуватися з однолітками та

засвоюють позитивні норми поведінки в колективі [17, с. 13]. Тому, за його словами, різноманітні ігри сприяють всебічному розвитку дітей та готують їх до майбутнього дорослого життя. «Заборона ігор та розваг через те, що щось може статися, перешкоджає розвитку активного опору та створює м'яку атмосферу пасивності та нерухомості». «Бій також покращився під впливом спортивних подій. Не соромтеся грати. Важливо не те, що ви робите, а те, як ви думаєте та відчуваєте. Ігри потребують хороших друзів та натхнення, а це означає свободу».[39] «Це – це свобода». Не важливо, у що ти граєш, важливо, як ти думаєш і відчуваєш. Ти можеш грати розумно з лялькою і грати в дурні та дитячі шахи", - сказав він.

Дуже серйозно ставлячись до ігор як до необхідного і незамінного засобу соціалізації, Корчак вирішив правила гри так: «1. Неможливо, неможливо і знову неможливо порушити гру, ніж навчитися». Ігри для нього - форма предметне відображення дитини над дійсністю, основною діяльністю, в якій відбуваються найважливіші зміни, розвиток розуму та психічних процесів у ньому. 2. Так само, як не можна брати чужі кульки, коробки, палиці чи камінчики, не можна брати чужі ручки, блокноти чи книги. «Це тому, що дитина наділена предметами та іграшками з ігровими та практичними властивостями. Іграшки та замітники мають цінність соціальних відносин і ролей і сприяють розвитку соціальних знань та навичок. 3. Якщо вони вам не подобаються, не грайся надворі».[39] Таким чином Корчак допоміг дітям відрізнити справжні стосунки від ігрових.

Виходячи зі своїх спостережень, у публікації під назвою «Занедбані види спорту», виданій у 1900 році, вчитель наголошував на самій важливості тренування дітей та зміцнення здоров'я до прогулянок на свіжому повітрі. Щороку його учні їздили в літні табори. Це дало їм можливість активно відпочивати, брати участь у ходьбі, вчитися плавати та щодня грати в рухливі та спортивні ігри.

На думку Я. Корчака, функціонування дітей у виробничому середовищі з матеріальними обмеженнями негативно впливало на їх здоров'я та фізичний розвиток. Тому вбачав необхідність створення навчальних закладів на селі, щоб вони постійно дихали свіжим повітрям і більше спілкувалися з природою, не обмежуючи дітей довільними рухами. «Я переконана, що дітям потрібне певне місце для реалізації своєї енергії та ініціативи» [35].

Й. Корчак продовжує займати позицію захисту інтересів і прав дітей, враховуючи їх потреби та побажання, і наголошує, що дорослі (батьки та вчителі) не завжди розуміють важливість фізичного виховання для підростаючого покоління. «Найбільша відповідальність – це нехтування фізкультурою. Прогулянки та ігри на свіжому повітрі, гімнастика, холодна вода, жорстке ліжко, достатній сон - це найважливіші речі у вихованні» [35].

Педагоги критикували неефективне, свавільне, безсистемне та надмірне обмеження свободи дітей, водночас закликаючи до іншої крайності: толерантності в суспільстві. Свою позицію з цього приводу відстоював Й. Корчак, наголошуючи: «У такому разі скорботний раб стане втомленим від нудьги тираном. У будь-якому випадку, забороняючи, ми зміцнюємо свою волю в самодисциплінованому напрямку і заохочуємо до творчості, вміння виходити з-під контролю та критики. Це цінно як одностороння підготовка до життя. Нехай діти «все роблять», бояться, ніби прив'язують повідець, потурають примхам і не придушують сильних бажань. Там послабимо волю, а тут отруїмо»[35].

Великі дослідження Й. Корчака в галузі педіатрії вказують на те, що дитина має цілісний фізичний, розумовий і духовний потенціал для створення гармонійного життя. Януш Корчак займався головним чином доглядом за хворими дітьми. Висока кваліфікація в галузі педіатрії, педагогіки, суспільно-політичного та літературного спрямування зробила його висококваліфікованим педіатром. У випадку Й. Корчака не його виховання, а ставлення до дітей, особливо те, як він думає і поводить, свідчить про його відданість дітям під час

роботи з ними. Дослідження в галузі педіатрії Й. Корчака не слід визнавати як меганауку (нагромадження досліджень у педагогіці, педіатрії, психології та суспільствознавствах), а як інструмент кращого пізнання кожної дитини [22, с. 47].

Й. Корчак також залишив розгорнутий аналіз аспектів, пов'язаних зі здоров'ям дітей. Проте він не представив ці принципи вивчення дітей як наукові, загальні та систематизовані. Його характеризували як комплексне дослідження окремих дітей, а не всієї дитини. Тобто «великий синтез дитини» був не науковим методом дослідження, а принципом індивідуального підходу. Він приділяв увагу кожній дитині, не ставлячи в пріоритет конкретні виховні чи педіатричні методи, засоби, принципи роботи. Кожна окрема дитина отримувала величезний арсенал теоретичної підготовки та практичних навичок, але підбиралася індивідуально. При такому підході його педагогічне мислення і поведінка зміщується на рівень дитиноцентричності, основою якого є не підхід, а активний предмет, на якому цей підхід обрано.

На думку польських вчених, цілями нашої (суспільної) діяльності, спрямованої на благополуччя дітей, мають бути незалежність, задоволення життям, готовність допомогти, страх, радість, довіра та надія. Бо кожна здорова дитина – це «весна для суспільства».

У своїй роботі вчитель неодноразово звертався до ролі та завдання вихователя у процесі формування характеру, формування стосунків вчитель-учень, здорового виховання учнів. Тому в його творчості часто зустрічається думка про спільні професійні інтереси лікарів і педагогів. Примітно, що лікарі та педагоги, спостерігаючи за дитиною, помічають певні симптоми, характерні для стану здоров'я. Наприклад, лікарів турбують висипання на шкірі, кашель, температура і запах ацетону з рота дитини. Вихователі помітять інші речі, такі як посмішка, сміх, червоність, плач, позіхання, крик, зітхання. З цієї точки зору

Корчак виступав за скрупульозне і вдумливе ставлення до дітей з урахуванням індивідуальних особливостей дитячого організму.

Ми поділяємо думку польської дослідниці Е. Бартков'яка (Edyta Bartkowiak). «Дитина Корчака – це свого роду всесвіт, сутність людства, особистість зі своїми правами». [75, с. 94]. Тому Я. Корчак називає виховні цілі формування дитини корисним, благородним і щасливим. І першочерговою умовою її реалізації, як у сім'ях, так і в інтернатах, є «розумна» любов до дітей, яка пропонує форму вираження, в якій обидві сторони (діти та дорослі) не обмежують їх свободу та права. Але поважайте гідність один одного.

Усе це свідчить про орієнтованість усієї системи педагогічної освіти на дитину і дає підстави стверджувати, що основним принципом соціально-освітньої діяльності Януша Корчака був принцип орієнтації на дитину.

3.2. Самовдосконалення педагога – ключова змістова лінія виховної концепції Я. Корчака

Спілкуйтеся з дітьми. За словами О. Семенов щодо Я. Корчака, «комунікативні спритні, емоційно насичені та переконливі виступи викладачів-дослідників ефективно впливали на думки та почуття співрозмовників. Це стало можливим завдяки легкості та простоті викладу. у доступній формі, притаманній справжнім професіоналам, які розуміють цінність науково-педагогічних досліджень, багатство словникового запасу, різноманітність особистих мовних кліше та увагу до найдрібніших деталей мовного матеріалу» [58, с. 291].

Формування виховного (навчального мислення) письменників часто підкреслює важливість навчального мислення як невід'ємної частини навчальної діяльності. Як лікар, Корчак повторює необхідність аналітичного погляду на дітей та освіту. Він часто перебуває в позиції спостерігача, діагноста, слухає

дитину, яка передає знання і мудрість. Педагоги не оцінюють діяльність дітей, а аналізують і визнають її. Усвідомлюючи складність природи дітей, приймаючи об'єктивне ставлення до їхніх думок і вчинків, вихователі можуть приймати правильні рішення. «Дитина збагачує досвід, впливає на мій погляд, мій світ емоцій. Приймаю накази від дитини, питаю себе, звинувачую себе. Дитина вчить і вчить. Дитина знає про себе більше, ніж я. Я можу лише здогадуватися про її бажання та потреби. Тому я часто помиляюся, судячи про позитивні якості та можливі недоліки» [38].

Особливе ставлення Я. Корчака до невігластва й сумніву. Тільки за допомогою методу Сократа можна було знайти істину, ставлячи запитання. «Тому що питання важливіше за відповідь. Це орієнтир для мислення до мети. Просто знайдіть його, не поспішаючи. Уві сні чи в реальності бувають моменти, коли питання народжуються, а є моменти, коли вони дозрівають».

Студентська команда створює автономну систему. За словами Корчака, кожна дитина має право, яке має бути беззастережно визнане дорослим. Особливо це стосується прагнення надати навички самоосвіти, самопізнання, самоуправління та самостійності. Створюючи систему освіти, Я. Корчак займався головним чином питанням побудови правильних стосунків між дітьми та вихователями, тісно пов'язаних із благополуччям дітей у дитячих громадах. Інтерес до благополуччя дитини, а також прагнення розвивати активний і самостійний характер визначили організацію життя дитини на засадах самоврядування.

Як пише Януш Корчак, дитяча автономія є результатом складної та тривалої діяльності вчителів. Самокерування вимагає від вихователя більше уваги, більше зусиль, більше часу, поглиблює і активізує, але в той же час надовго ускладнює його роботу. Поставити та успішно вирішувати такі складні завдання може лише команда однодумців, професіоналів. Діти люблять формувати свою позицію і починають проявляти ініціативу.

У цьому контексті, на думку вихователя Я. Корчака: допомога дітям у формуванні та формулюванні цілей і завдань, які стоять перед групами та кожною дитиною окремо. Ви завжди є джерелом багатого досвіду, який допоможе вам у вирішенні будь-якої проблеми. Ми прагнемо до емпатії, яка може зрозуміти почуття та переживання кожного. Нарешті, щоб сформувати лідерську позицію, вона демонструє безпосередню лідерську поведінку, таку як різні стилі лідерства, особистісні якості лідера, повага до прав і свобод інших і розширення повноважень.

Отже, в контексті дитячого самоврядування соціальна взаємодія системи «вихователь-студентський актив», а також позитивний результат.

Учні почали відігравати активну роль в організації свого життя, плануванні та аналізі власної поведінки, стали соціально активними.

Педагоги отримали «зворотній зв'язок» та навчилися обговорювати організацію майбутньої діяльності з дітьми в партнерській системі.

Участь учнів у лігах та змаганнях різних рівнів і напрямків стала успішнішою, оскільки діти вчаться працювати в команді, правильно формувати активи та розподіляти ролі.

Формування позитивних «Я-концепцій», які входять до складу студентської ради, запорука успішної соціалізації студентів.

Й. Корчак не відмовився від керівної ролі та повноважень освітян, надавши органам місцевого самоврядування брати участь у багатьох рішеннях і, як наслідок, делегувати значну частину своїх повноважень учням. Контакт вихователя з кафедрою базувався на принципах консенсусу та двосторонньої домовленості. Людина, яка хоче бути вихователем, повинна постійно пізнавати себе і завжди бути собою, і тільки тоді вона пізнає дітей. Вчені назвали й описали різні види вчителів: благодійник, занадто щедрий, чемний, чемний учитель, тиран, тиран, грубий, честолюбний, важливий вихователь і вчитель-апостол [30, с. 273].

Злагожденість розв'язування командних завдань Я. Корчак знову радить молодим вихователям. Він радить йому звернутися до керівників улюблених дітей. «З першого дня я знайшов своїх фаворитів, а вибір разом із дітьми підбадьорював і додавав мені сміливості, щоб вони могли вийти зі схованки і бути швидко визнаними моїми друзями як улюблені» [36]. «Загальне правило таке: у хорошого вихователя не повинно бути переваг. Усі вихованці повинні бути однаково добрими та добрими. Інакше вони повинні ретельно приховувати свої почуття, не дискримінуючи інших. Бо це шкодить людям і на думку того, хто любить це. Вихователі повинні мати фаворитів! Вихователі не мають можливості чи можливості приховати цей факт від тих, кому це подобається, та їхніх однолітків. Ви маєте не тільки право, але й обов'язок розрізняти учнів, які вам подобаються». Для обґрунтування свого вибору вчитель наводить такий приклад: Хіба вчитель не має права приділяти більше уваги тому учню, який йому подобається? Бо вони цінніші, а освітяни очікують більшого. Тому що він буде поширювати і розвивати ідеї, які йому подобаються. Я спираюся на досвід кількох сезонів, які я провів як керівник у Літній колонії»[36].

Постійно перебуваючи в стані активної творчої самоактуалізації, активно прагнучи до вдосконалення особистості та вдосконалення учнів, Я. Корчак з геніальним концептуальним підходом очолив власну творчу лабораторію, до складу якої входять:

- знайомство з дитиною - перша і основна умова виховання;
- Тісний взаємозв'язок теорії і практики є основою педагогіки науки.
- пізнання дитини - безперервний процес;
- Діти мають право бути. Визнати це право – обов'язок вихователя.
- Дитина повинна знати себе.
- Система допомоги на дитину має бути заснована на підтримці та проявляти активність та ініціативу.

– Дослідження дітей потрібно проводити за допомогою таких методів, як медицина, соціологія та статистика.

– Діяльність вихователя – це постійний пошук істини, творче дослідження будь-якого виховного явища.

- спостереження, дослідження, вимірювання, аналіз, порівняння, узагальнення - основні методи вивчення особистості дитини;

– У навчанні оцінюють його поведінку, а не учня.

- дослідницькі навички батьків - основа оптимального розвитку дитини;

- Це стимулює віру дитини в себе, сміливість та усвідомлення власної цінності та впевненість у дитині.

Я. Корчак приділяв велику увагу правильному вибору вчителів і вважав, що на роботу ведуть випадкових людей (знайомих). Одним із найважливіших критеріїв допуску вчителів до педагогіки має бути те, що бачать учні про вчителів.

Оскільки ніхто не застрахований від помилок, педагоги не можуть діяти з впевненістю, що вони ніколи не помиляються. Але хороші вчителі і погані вчителі відрізняються лише кількістю помилок, які вони роблять, і кількістю помилок, які вони роблять. Хороший вихователь робить один раз, оцінює критично і більше ніколи не помиляється. Погані вихователі звинувачують своїх дітей у їхніх помилках. Хороший педагог знає, що над невеликими епізодами варто подумати, бо є приховані проблеми. Розумні вихователі думають, шукають і задають питання, не задихаючись, тому що вони не розуміють дитину. Вони навчать його не ранивши його глибоко.

Для цих тренінгів у Варшаві на базі дитячого будинку та мого будинку (1925 р.) було відкрито Бурсинську педагогічну семінарію, де проходила практична підготовка майбутніх вихователів [23, с. 171].

Діяльність у Бурсі охоплювала багато практичних аспектів освітньої діяльності. Бурсисти – незмінно майбутні вихователі в навчальних закладах, які

набувають досвіду вирішення виховних проблем, стаючи безпосередніми учасниками різноманітних ситуацій життя дитячого інтернату. Характерним для цього практичного тренінгу було безперервне спостереження за дітьми, документування й аналіз освітньої ситуації, свобода регулярних дискусій та експериментів на виховних зборах, реалізація педагогічних ідей авторів. Організація цієї педагогічної практики цікава в контексті сучасної підготовки вчителів.

Окрім документації, Я. Корчак запропонував освітянам втілити свої ідеї в життя та втілити творчі підходи. Зрештою, «в освіті все є експериментом і експериментом. ... Такі зусилля мають бути обережними та обережними, щоб не загрожувати всій нашій системі освіти»[35].

Педагогічна інтуїція та педагогічна майстерність, на думку Я. Корчака, є невід'ємними функціями педагогів-вихователів. Він сам був самородком-практиком, чия освітня система та освітні навички зростали на основі творчості та узагальнення досвіду. Досвід із перших рук був лише вершиною айсберга в його системі освіти. Створена ним цілісна соціально-педагогічна концепція, незважаючи на простоту і безпосередність педагогічних засад, базувалася на широкій науковій основі і була результатом злиття величезних комплексів наук про людину в медицині та біології. Філософія та історія культури. Його органічний характер є результатом Корчака, педагога, письменника, дослідника і практика, який володіє талантами, властивими художникам і теоретикам, і є даром цілісного погляду на світ. "Я існую не для того, щоб мене любили, а для того, щоб діяти і любити себе. Допомогати мені не є обов'язком інших, але я належу до людей", - так Януш Корчак визначає своє кредо" ..35] педагог-гуманіст вимагав високого професіоналізму від вихователів, які працюють в будинку дитини, і намагався розвинути вміння знаходити нестандартні рішення конкретних проблем з метою розвитку педагогічного мислення готіві рецепти і прийшов до єдиного рішення За словами Януша Корчака, кожен учитель має

висловити власні переконання: якщо молоді вчителі цього не навчаться, то згодом вирішувати складніші проблеми буде набагато складніше.

Колега Корчака І. Мержан згадує: «Ми навчилися прислухатися до його слів, звертати увагу на дрібні, здавалося б, незначні факти, але звертати увагу на факти, які насправді багато говорять про дитину». [76, с. 241].

Діти не тільки виховуються, вони також активно впливають на характер, погляди та почуття вчителя. І щоб бути для них прикладом, вихователі мають постійно вдосконалювати свою психолого-педагогічну майстерність та прагнути до себе, адже самоосвіта вчителя є одним із важливих чинників, що визначають ефективність навчальної програми в дитячих колективах. Як зазначає М. Пантюк, йдеться про роль вчителів як наставників, помічників і партнерів учнів у поставленні дітей у центр [53, с. 22].

Аналіз педагогічної спадщини Януша Корчака дозволяє зробити висновок, що виховання – це процес взаємодії вчителя-тренера та учня, що здійснюється в умовах діалогу, умов життя з дітьми за принципом рівності. Ця взаємодія включає взаєморозуміння, взаємоповагу та взаємовплив. Необхідною умовою ефективності виховання у втіленні дитячо-орієнтованих ідей є створення для нього сприятливих умов, шляхом забезпечення безпосереднього толерантного емоційного контакту між дітьми та дорослими.

3.3. Значення педагогічної спадщини Я. Корчака

Навчальна програма в сучасних умовах пропонує особистісно орієнтовану форму взаємодії, що виникає в діяльності та розмові рівноправних акторів. У цьому контексті головне речення, що центрується на дитині, є семантичною точкою відліку.

У процесі аналізу педагогічної спадщини польських реформаторів освіти ХХ ст. Януш Корчак відігравав провідну роль у літературі та освіті, а його професійна діяльність включає:

а) Статті: любов до дитини, усвідомлення рівності (рівності) у взаємодії дітей і дорослих, повага до дитини та її прав, позитивна довіра до характеру дитини та дитячого колективу

б) Принципи: індивідуальний підхід до дітей, партнерські стосунки дітей і дорослих, діалог, самоосвіта, самостійність та зв'язок навчання з життям (робота (робочі навички));

в) Цінності: здоров'я та безпека дітей, авторитет дітей у дорослому світі, мораль як дієвий і впливовий чинник формування підліткового віку, розвитку творчості та творчих задатків дітей, соціалізація та адаптація як психологічний механізм зниження негативні явища і загрожують екологічним умовам ходу.

Цей набір елементів визначається як найважливіша стаття дитиноцентризму, яка є центральною в педагогічних поглядах видатного польського педагога і складає суть його педагогічної практики [70, с. 204].

Зважаючи на викладене, вважаємо за необхідне наголосити на найважливіших аспектах педагогічної спадщини Януша Корчака, які можуть бути втілені в сучасній соціально-педагогічній роботі.

Ідеї польського педагога Януша Корчака зробили важливий внесок у звітність науки і практики з педагогіки та соціальної педагогіки в контексті підготовки майбутніх фахівців до організації своєї діяльності.

Зокрема, вважаємо за необхідне наголосити на наступному: по-перше, усе життя польського вчителя – це відданість світу дитинства, що вперше з'явилося в літературі про дітей і дітей. Його оповідання «Москі, Йоські і Сруле», «Йозькі, Яські та Франкі» («Józki, Jaśki i Франки»), «Слава» («Sława»), «Король Матвій Перший» («Król Maciuś Pierwszy») та Твори «Król Maciuś na wyspie bezludnej» («Король пустельного острова Матвій»), «Kajtuś czarodziej» та «Bankructwo

małego dze» (Bankructwo małego dze) перекладені та перевидані багатьма мовами світу та перевидані. у Польщі й далеко, як Польща. Крім того, вона повинна займати відповідне місце серед дитячої літератури, що входить до шкільної програми зарубіжної літератури [17, с. 16].

Автор не залишив без уваги і батьківську аудиторію. Сьогодні проблема батьківсько-дитячих стосунків стоїть особливо гостро.

Його система автономії, яка стала основою соціально-правового захисту дітей в дитячих будинках, досі є цікавою. Загальна сума всіх правозахисних та регуляторних органів, наявних в обох школах-інтернатах, була відповіддю Я. Корчака на незаконне становище дітей на утриманні дорослих. Його система прав і систематизація норм спільного проживання в дитячих будинках і сьогодні залишаються унікальним явищем. Його зміст було опубліковано в «Як любити дитину» у 1919 році, за п'ять років до Женевської конвенції про права дитини (1924).

Особливу увагу приділено створеному Й. Корчаком умовам дитячого будинку, який забезпечує успішну соціалізацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Своєрідність створеного освітнього середовища знайшла своє відображення у ряді засобів, запроваджених педагогами: обов'язкових системах, дошках оголошень, поштових скриньках, нотаріальних книжках, ставках тощо. Почалася випуск першої дитячої газети. Газети в дитячих будинках, як і всі інновації, пропонують дітям самореалізацію і виховну (оздоровчу) цінність, стимулюють творчість і стають сполучним фактором. Адже, як стверджують освітяни, основний виховний вплив має оточення та колектив.

Проблеми дитячої газети *Mały Przegląd* стали відправною точкою для створення широкої соціальної структури, своєрідної соціальної мережі для дітей та молоді [47, с. 87]. Ця мережа передбачала участь дітей у певному виді діяльності, а саме творчій діяльності, пропагованої матеріальними, культурними

та естетичними засобами. «Кількість постійних і непостійних кореспондентів зростає. Вони створювали групи: створювали «Дружні кола», «Кола веселоців і допомоги», «Клуб романістів» і «Майстерня винахідників». зали мали до центру орендовані. Ті, хто виїхав з Польщі, писали листи з Європи, Америки та Палестини». Крім того, молоді працівники газети отримали пам'ятні листівки за свою роботу. «Це оплачено найстарішим і за серйозну роботу. Регулярні платежі за опубліковані, але неоплачені тексти надходили до фонду, який фінансував декілька спільних підприємств. Чотири рази на рік для власників меморіальних листівок. Безкоштовні покази проходили у найбільшому кінотеатрі Варшави. Журналісти з ін. містам давали книги з автографами, а місцеві клуби вигравали грошові чи натуральні премії за хорошу роботу». , діяльність дітей, лідерські здібності, самореалізація та інтереси в сучасних дитячих спільнотах. дитини.

Визначальними принципами соціально-просвітницької діяльності Я. Корчака в дитячих будинках були комплексність і системність. Йому важливо було не тільки виростити дітей, а й виростити їх здоровими та щасливими. Для цього вся система роботи побудована таким чином, що окремі елементи доповнюють один одного і гармонійно працюють як механізм.

З наведеного аналізу можна зробити наступні висновки щодо використання педагогічної спадщини Я. Корчака в системі соціально-педагогічної роботи в Україні.

1. Соціально-освітня діяльність, тобто підтримка нужденних, має бути свідомим вибором майбутніх фахівців.

2. Життєвий і професійний шлях вчителя-тренера – це насамперед постійна самоосвіта та саморозвиток. Зміна ситуації вимагає швидкої професійної реакції.

3. Робота з різними категоріями населення (особливо з дітьми) у кризових ситуаціях вимагає наявності в педагогів необхідних особистісних якостей (емпатія, організованість, доброзичливість, розуміння, наполегливість) та досвіду, умінь і навичок.

4. Професійне виконання поставленого завдання є новим досвідом, яким можна поділитися з молодими фахівцями, і водночас служить інформаційною базою для самоаналізу для вдосконалення професійної практики. Необхідно задокументувати результати проведеної роботи з цього приводу.

5. Педагогічна рефлексія залишається важливою у роботі з дітьми та дітьми-сиротами. Здатність дітей бачити наскрізь ситуації, занурюватися в їхній світ і розуміти свої потреби, інтереси та їхні прагнення та особливості того, як вони реагують на світ та його процеси, є основними та основними елементами навичок розв'язання проблем і конфліктів Розв'язування, позитивне міжособистісне спілкування атмосфера.

6. Емпатія як особистісна та професійна якість має бути першим чинником професійного характеру вчителя. Емпатія і співчуття в міжособистісному процесі, співпереживання проблем, емоційних станів і ситуацій на професійному рівні відображають першочергові цілі соціального працівника.

7. Професійні навички, що дозволяють активну участь клієнтів у подоланні особистісних проблем – соціально-педагогічне мислення вчителя. Я. Корчак наголошував на важливості ґрунтовного розуміння подій, дій і ситуацій. Педагоги з соціально-педагогічним мисленням можуть ефективно будувати свою роботу з дітьми-сиротами в дитячих будинках, вміло поєднувати теорію і практику, передбачати серйозні зміни у своїй професії та ставати сиротами, щоб стати ефективними фахівцями профілактики, профілактики та інших. Для тих, хто готовий продемонструвати навички міжособистісного спілкування.

Й. Корчак присвятив своє життя допомозі дітям, які опинилися в неблагополучному становищі. Проте особливе місце в його системі педагогічних поглядів, орієнтованих на дитину, займає сімейне виховання. Сьогодні прийняти дитину як особистість і подарувати їй приємне та щасливе дитинство у родинному колі – головне заклик до батьків Й. Корчака. Щоб створити комфортне батьківське середовище, сім'я повинна знати дитину, знати, як вона

пізнає навколишній світ, розуміти потреби та інтереси маленької людини. Це не для задоволення егоїстичних бажань, а для надання необхідної допомоги у складній проблемі самостійного набуття досвіду [43]. Побудова справжніх стосунків між батьками та дітьми сприяє турботі про дитячі проблеми, щирому ставленню до дитячої праці, створенню морального клімату, атмосфери толерантності, взаєморозуміння та співпраці.

Взаємовідносини між дитиною та батьками повинні базуватися на партнерській позиції, де обидві сторони рівні, поважають один одного та довіряють один одному. Батьки передають свій досвід, а діти – знання про себе, свій досвід, потреби, інтереси, страхи тощо. Знайомство – це важливо, але це також обов'язкова умова формування людських стосунків та створення сімейної атмосфери, а також оптимальне середовище для взаєморозуміння та любові. Дорослі часто ігнорують такі поради, оскільки вони занадто примітивні або складні для виконання. Примітивність або простота виражається в тому, що, за словами батьків, діти тупі, маленькі і не вміють добре мислити. Порада здається важкою для батьків, які не розуміють важливості порад і не знають, як їх реалізувати. У цьому випадку вчитель пропонує спосіб бачення речей, світу та процесів, що відбуваються в ньому, з позиції дитини, зануреної у сферу власних емоцій: незмінні принципи дії педагогічної рефлексії та емпатії.

Діалог є найважливішим засобом уникнення конфліктів і непорозумінь. Для Я. Корчака розмова з дитиною була ключем до її знань, способу виявляти повагу та її виховного впливу.

Компоненти професійного профілю вчитель-тренер включають:

1) Когнітивний елемент – знання про себе, дітей, своїх вчинків і помилок... Корчак цінує знання (навчання протягом усього життя), але вимагає наукової критики. На думку Корчака, погляди інших мають бути зламані власним життям... Знання важливі, але знання мають бути корисними, а механічне застосування чужого досвіду може бути шкідливим. Абсолютізація ролі

інформації – без рефлексивно присвоєної інформації вона може привести нас до схематизму, традиціоналізму та збіднення значущих сфер практики.

2) Сенсорний компонент - любов до дитини, що впливає з інтересу до неї та бажання пізнати її психіку. Завжди потрібно допомагати дітям, особливо у важких ситуаціях, отримати можливості, а не домінувати, дати їм надію та збагатити їх пізнавально й духовно. обов'язковою умовою виховання є емпатія - співпереживання і співчуття, що пронизує світ дитячого досвіду. Без цього вміння немає справжньої освіти, немає справжнього вихователя. Емпатія наказує нам відмовитися від пригнічувальних засобів і вільних грошей заради цінності, але не примусу. Даруючи любов, слід остерігатися надмірної турботи, бо вона буде мучити дитину надмірною любов'ю.

3) Компоненти діяльності - фактична діяльність з використанням технологій, пристроїв, інструментів і форматів. Викладачі залишають теорію позаду і зосереджуються на практиці. Завдяки теорії, яку він знає, завдяки практиці, яку він відчуває. Практика – це визнання результату, прав дитини і водночас визнання дитини повноправним партнером. Це право на науку, школу і книги. право на співпрацю, самостійність та усвідомлення власних дій; право на повагу до власної конфіденційності; право на спілкування з дорослими та висловлювання думок і точок зору, право на особисту власність і право мати бюджет; Право на помилку і радість виправлення.

Вивчення педагогічної спадщини Й. Корчака має стати частиною змісту підготовки майбутніх учителів з точки зору пізнання зарубіжного педагогічного досвіду минулого, що не втратив своєї актуальності і сьогодні.

Висновки до розділу 3.

Опублікована педагогічна праця вчителя, його літературна творчість, виховання дітей, взаємодія дитини з дорослим, педагогічний вплив на характер дитини на основі глибокої поваги та турботи про кожного учня, правового захисту та дітей-сиріт, які виховуються поза сім'єю Соціалізація підлітків. та багато інших. - належить представникам ширшої педагогічної спільноти, покликана вирішувати проблеми підтримки та правового захисту найбільш уразливих категорій дітей та молоді в умовах загострення багатьох соціальних проблем у сучасному українському суспільстві. І турботливий.

Спадщина Я. Корчака збагачує знання сучасних українських педагогів, які пройняті ідеалами дитячоцентризму (усвідомлення дитини та неповторності дитини, поваги до дитини, прав, толерантності, рівності з дорослими). Розробка спецкурсів на суміжні теми, як-от «Історія освіти», «Соціальна педагогіка», «Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи», «Суспільство праці в соціальній педагогіці» шляхом ознайомлення майбутніх учителів з конкретних галузей, написання наукових робіт. , проведення студентських конференцій тощо дозволить підвищити якість професійної освіти для роботи з дітьми групи ризику в сучасній складній соціально-економічній ситуації.

ВИСНОВКИ

Януш Корчак, власне Генрик Гольдшміт, був відомим лікарем, педагогом і письменником, який усе своє життя присвятив дітям. Протягом майже тридцяти років він працював вихователем у варшавських будинках для сиріт, таких як дитячий будинок або *Nasz Dom* (Наш Дім), засновником якого він також був. Своєю педагогічною діяльністю він намагався змінити систему виховання дітей та погляди дорослих на це питання. Завдяки набутому досвіду лікаря і вихователя він довів, що вміє писати твори, які не тільки читалися, а й давали дітям і дорослим соціально-моральне виховання.

У творах Я. Корчака часто з'являються моральні вчення, з якими Корчак намагається познайомити не лише дітей, а й дорослих, через ставлення до певних ситуацій своїх героїв.

У своїй творчості Януш Корчак намагається підвести дітей до відповідальності, наголошує, що людина може досягти суспільного успіху, але щоб зуміти його досягти, треба наполегливо працювати над собою. Часто це зачіпає стосунки між дітьми та дорослими. Корчак був піонером у своїй педагогічній практиці, для якого не було відмінностей між дітьми та дорослими. Він також намагався поширювати свої ідеї.

Сучасна ідеологія наукової освіти та стадія розвитку освіти перебувають на стадії реформування відповідно до людських цінностей і смислового буття, і характеризується плюралістичним підходом до навчальної освіти. Згідно з аналізом, під антропоцентризмом освітньої практики розуміється період людського життя, узагальнений поняттям «дитинство», яке поступово трансформується в дитячо-орієнтоване поняття. Дитиноцентризм передбачає центральне положення дитини в життєдіяльності, рівність цінностей і правових смислів дітей і дорослих, партнерство суб'єкт-суб'єкт і «дитина-дорослий».

У магістерській роботі пропонується періодизація життя Й. Корчака на основі аналізу та систематизації найважливіших і визначальних подій його біографії, що послужили основою його творчої та професійної діяльності. Протягом свого життя Й. Корчак постійно шукав, оволодіваючи трьома професіями: письменника, педіатра та вчителя, працюючи в цих трьох сферах з однією метою – добробут дітей.

Дитиноцентрична орієнтація літературно-педагогічної спадщини польських вчителів у I пол. У ХХ столітті Януш Корчак (Генрік Гольдшмідт) постає таким чином: Освітня проблематика, друкований заклик до батьків, педагогів та суспільства загалом, пробудити інтерес до місця дитини у дорослому суспільстві, усвідомлення важливості освітнього середовища. Для формування характеру дитини необхідно обґрунтувати необхідність коригування навчальної програми, інтересів і внутрішніх здібностей.

У контексті втілення позиції, орієнтованої на дитину, на сторінках своєї літературної та педагогічної творчості Януш Корчак демонструє важливість освіти для всієї молоді та суспільства в цілому, відстоюючи необхідність виховної діяльності, заснованої на любові та розумінні дітей. . , співпереживання, повага до дітей та рівність з дорослими, тим самим ставлячи дітей у центр освітнього процесу.

Новітня тенденція реформування освітньої галузі – формування цілісної особистості, яка широко розвинена і здатна до критичного мислення. Ви можете діяти відповідно до морально-етичних принципів, приймати самостійні рішення та нести відповідальність за власні дії. Для успішної самоактуалізації в сучасному суспільстві необхідно набути життєвих навичок, а цього можна досягти шляхом побудови наступного освітнього середовища. Сприяє створенню вартості. Ми створюємо партнерські стосунки між учнями, вчителями та батьками. Досягнення орієнтації на дитину у навчальній діяльності шляхом пристосування всього навчально-виховного процесу до потреб дітей.

У контексті нашого дослідження педагогічна спадщина Януша Корчака, орієнтована на дитину, має особливу цінність, враховуючи її практичне значення в сучасному контексті.